دست به کار شده تجارب کار شانرا با مآخذ دست داشته با هم آمیخته دانش بیشتری میاندوزند . بایدگفت که سویهٔ علمی کتا بهای جدید در صنوف بعدی مغلقتر شده ،محتوا ی آن پیچیده تر شده کار با آن مشکلتر میگردد . برای اثبات این مطلب طورمثال میتوان گفت که ، مواد میتود یك کتابهای درسی صنوف پایینی وبالایی‌را با هم مقایسه کنید .

سوالها و وظایف برای معلم :

۱ـ توضیح کنید که چرا معلما ن‌صنوف ٥ـ۷ باید پرو گرام مضمو ن مربوطه صنـــــوف ۱۰ ـ ۱۱ وبالعکس معلمان صنـوف ۱۰ ـ ۱۱، پروگرام صنوف پایینتر را مطالعـه کنند ؟

۲ـ چرا برای معلم مضامین تاریخ‌وجامعه شناسی بسیار مهم است که در جریان کار تدر یسی، یك کور س‌مکمل وسیستما تیك را ایجاد کند ؟

۳ـ چرا دروس خوب ،اما جدا ازهم‌که حلقه های سیستم واحد ومنظم دروس نباشند ، اهمیت شانرا ازدست‌میدهند ؟

٤ـ پرو گرا مهای قبلی مضمو ن‌تاریخ با پرو گرا مهای فعلی چـــی تفاوتی دارند ؟

٥ـ برای چی منظوری مو جودیت‌پرو گرام درسی نزدمعلم لازمیست؟

٦ـ پرو گرام درسی با کتاب درسی چی تفاوت دارد ؟

۷ـ تفاو تهای اساسی کار معلم وشاگرد ، با کتاب درسی در چیست ؟

۸ـ با در نظر داشت آنچه درمتن‌این کتاب خواندید ، توضیح کنید که کتابهای درسی جدید تنها حاوی متن‌وتصاویر نبوده ، محتوای علمـــی و میتودیك دارد .

میتود های تدریس تاریخ وجامعه شناسی

استادان محترم ! با آنکه شما بـاـمطا لعـــه صفحات قبلـی این کتا ب تا حدی در میتود تدر یـــس مضمون تاریخ برای تمامی صنوف وکتب درسی آنها آشنا شده اید، باآنهم پیشبرددرس به صورت میتودیك ایجاب کار های علمی بیشتری را میکند . آیامیدانید که برای تدریس یك در س به صورت خوب ، دیگر چی چیز هـا لازم است ؟

برای تدریس خوب غیر از دانستن میتود های اساسی و عمـده تدریس تاریخ، واینکه چگونه میتوان شاگردان را بهتر آموخت ، لازم است میتود های تدریس وطرق کار معلم با شاگردان را در نظر داشته ، درس را طوری تنظیم وترتیب نماید که مطابق به سطح دانش ، مهار تها وتجاربی باشد که به کمك آن جهانبینی شـا گردان شکل گرفته ،استعداد هایشان رشد وانکشاف یابد .

معلم بائیست بداندکه آموزش عبارت از کار مشترك وی با شا گر ـ دان بوده معلم میاموزاند وشاگـر دمیاموزد .این است فورمو ل مختصـر وکوتاه پروسه تدریس .

اگر در جریان درس شاگـردا نصرف به معلم گوش بدهند، این کار کافی ودرست نیست . شاگردان نباید تنها با گوش دادن درس معلم بـــه صورت غیر فعال معلوماتی جمع کنند، بلکه لازم است به تعقیب گفته ها ی معلم ، گذشته ها را به صور ت زنده درمخیله خود احیا کرده ،مواد تاریخی را با هم مقا یسه و تحلیل نمایند واز مقایسه آنها نتیجه گیری کرده قانو ـ نمندیهای پروسه رشد وتکامل تاریخی را بیاموزند . یعنی میتود درك علمی را در سطحی فرا گیرند که امکانا ت سنی آنها اجازه میدهد .

بسا مطالبی را که شاگردان درجریان دروس تار یخ وجامعه شناسی میامو زند در زنده گی به درد ایشا نمیخورد وآنها معلمی را که ترتیـب نمودن پلان این یاآن مواد پیشنهادی، یاد داشت کردن چیزی وآماده ساختن مقالات وتیز سها یرا به ایشـــان آموخته است کاملا به خاطر خواهند سپرد .جهت وسمت علمـی درو س تاریخ وجامعه شناسی به صـور ت

عمده در این است که در جـریا ن آموختن این مضامین شاگردان بـه
صورت تدریجی ابتدامیتود های ساده و بعدامیتود های مغلق وپیچیده ساز
ماندهی معقول و درست کار دماغـی را بیاموزند . معلم تازه کار معمو لا،
قبل از شروع درس بالای این مطلب که چگونه درس را باید پیش ببرد ؟
چی تفکر واندیشه یی نزد شاگردا ن خلق کرد ؟آیا درسش مورد توجه و
دلچسپی شاگردان قرار میگیرد یا نه ؟زیاد فکر میکند . گر چه این مطلب
مهم است ،ولی مطلب اساسی نیست. معلم خوب بائیست قبل ازهمه بالا ی
این مطلب بیاند یشدکه شاگردانش در وقت درس دقیقه وار چی کارها
ییرا بباید انجام بدهند . آنهم نه به صورت انتزاعی بلکه شاگردان مشخص
صرف از نگاه سن ، جنس و سطـح رشد شخصی هر کدام .
وظیفه معلم آن است که بـــه صورت دقیق ، مشخص واضح وزنده
تمامی موضوعات فوق را به تما مـی اطفالی که درس میدهد در نظرداشته
باشد .

معلم باید دقیقاً برای این مطلب بیاند یشد که کار هاییرا بـــه
اندیشه و احسا س تازه و فعال شاگردانش واگذار میشود . او بایـد
بیاند یشد که دراین اندیشه هـــا تمام شاگردان صنف به صـــور ت
مجمو عی وهر شا گرد به صـور ت انفرادی ، با علاقمندی ، فعا لانه ،
خلاقانه و هد فمند انه کار میکنند.
درصورت عملی کردن چنین کاری، شاگردان با مو فقیت بیشتـر ی
دانستنیها ، مهار تهـا و تجـار ب علمی ییرا فرا میگیرند که بالاثـر
آن جها نبینی علمی ایشان تشکـل پذیرفته ، استعداد هآیشان رشـد
وانکشاف میکند ومعلم از نتیجـــه کار ش راضی شده لذت میبرد .
بادر نظر داشت این مطا لـــب ،وظیفه اساسی معلمان تازه کـار ،
عبارت از تامین وحدت تدریس وآموزش (فعالیت پژوهشگرانه) شاگر-
دان در پروسه تعلیمی میباشد .

موفقیت پروسه تدریس بیشتـروابسته به این مطلب است که رویه
وپیشا مد معلم با شا گر دانـــش چگونه است ؟ آیا شا گردان به معلم

واستاد به آنها احترام دارند یـــاخیر ؟ آیا معلم حین تدریس شخصیت
شاگردان را درنظر میگیرد یا نه ؟ناگفته نباید گذاشت که شا گـــرد
جسم جا مدی نیست که آنرا بتوان باتمام نیرو مجبور به شنیدن حر ف
های معلم یا خواندن درس کـــرد ، بلکه انسانی است که مثل معلـــم
برای انجام کاری به مکتب آمـــده‌است طبیعی است که کار معلم با کار
شاگرد همگون نیست ، ولی به هرصورت هر دوی آنها مشغول ـ کـــار
مشترکی بوده در پروسه وا حـــد تعلیمی ـ تربیتی کار میکنند .
معلم میدا ند که یک تعـــد ادازشاگردانش به منظور امر معیشـــت
وکمک به فامیلهای بی بضاعت شان‌مجبور اند که در ور کشا پهـــا ،
دکانها ، چاپخانه ها، نانوا ییـــهاوسایر جایها کار کنند . واضح‌است
که درس خواندن برای این چنیـن‌شاگردان به مرا تب مشکلتر است
نسبت به آنها ییکه از فا میلهـــا ی‌مستعد وآرام به مکتب میایند، چه
شاگردان بی بضاعت عموماً خستـــه شده بیخوابی میکشند ودایماً م فق
به انجام وظایف خانه گی شـــا ن‌نمیگردند . آنها در دروس کم توجه
بوده قسماً غیر فعال میبا شنـــد .این عمل آنها بعضی معلمان بی تجر به
را عصبانی میسازد ، اما معلمـــان متجرب باید خونسرد یشانرا د ر
مقابل این چنین شا گردان حفظ‌کرده‌با آنها بر خورد خاصی در پیـــش
گرفته با ایشان ابراز همدر د ی‌وصمیمیت کنند.
یکی از وظایف اساسی وپیدا گوژیکی معلم خوب عبارت از توضیـــح
هدف واهمیت مضمو نیست که درمکتب‌تدریس میکند (تاریخ وجامعه شناــ
سی) میباشد . باید به خاطرداشت که اگر معلم برای شا گردان واضحـاً
نگوید که چرا خواندن مضامین تار یخ یا جامعه شناسی در مکتب لازمیست،
شا گردان آموزش این مضامین رایک‌ضرورت تحمیل شده از جانب دیگران
تلقی کرد ه چنانکه لازم است آنـراًنمیا موزند .

در آغاز فعالیت پیدا گو ژ یکـی،اکثر معلمان ازاین سه میتود تدریس
استفاده میکنند :

میتود شفاهی ، میتود سمعـــی وبصری و میتود علمـــــــــی ؛

باید گفت که معلمان به صورت عمومی از مجموع این سه میتود استفاده کرده انتخاب یکی ازاین سه میتود به واسطه وظایفی مشخص میشود که معلم در برابر خویش حین تدریس هر درس قرار میدهد. ناگفته نماند که استفاده از یک میتود استثنایی «بصورت خاص» اساساً درست نیست.

لازم به یاد آوریست که در تدریس مثمر مضامین تاریخ وجامعه شناسی سخنان جاندار معلم تاثیر خاصی دارد.

باید بگوییم که معلم حین تشریح شفاهی مضامین مورد نظر بائیست این دو مطلب را درنظر داشته باشند:

۱- شاگردان باید معنای کلماتیرا که معلم بیان میکند، بفهمند. مثلا، اگر معلم میگوید:

«گلادیاتور برروی صحنه سرکس ظاهر شد.» و شاگردان نمیدانند که گلادیاتور کیست وصحنه وسرکس چیست، انتظار اینکه شاگردان تشریح بعدی معلم‌را بفهمند بیفایده است.

معلم بائیست بداندکه برای‌انسان‌معاصر، به ویژه جوانان، فهم ودرك پدیده های ازمنهٔ گذشته مشکل است.

۲- تشریح معلم نه تنها از نگاهٔ‌معنا بلکه از نظر ترکیبات فلسفی نیز باید دقیق باشد، تا باعث‌تحریك‌فعالیتهای دماغی شاگردان گردد. طور مثال، اگر شاگردان قبل ازآغازدرس تاریخ، امتحان صنفی مشکلی را در مضمون ریاضی سپری کرده‌باشند، آنها احساس خسته‌گی خواهند کرد. بناً معلم بادرك این‌مطلب‌برای جلب دقت وتوجه شاگردان صنف باید سعی کند تامواد مشکل درسشی راحتی الامکان ساده وقابل فهم شاگردان ساخته تشریح و توضیح کند. برای پیاده کردن این نظر باید قبل از آغازدرس برای رفع خسته‌گی شاگردان باگفتن فکاهی وطنزی آنهارا آماده‌پذیرش درس ساخته، آن وقت با

استفاده از حقایق روشن ،جالب ودل‌چسپ حوادث درسش در رفع تشنج اعصاب شا گردان استفاده کـــر ده،آنانرا دوباره سر گرم کار سـازد . همچنین تو قفهای مختصر چنددقیقه یی در جریان درس نه تنها ضرری ندارد بلکه در تمر کز توجه شـــا گردان به درس کمک میکند . متأ ـ سفانه بسیاری از معلمان مو ضوعات ومواد مختلف النوع را به شکل‌واحدی به شا گردان ارایه داشته، تـــو ضیح وتشریح یکنوا خت‌ومونو تونی معلم که تمام جریان درس‌را در بـرمیگیرد مثال چنین بر خورد نسبت‌به ارائه مو ضوعات ومواد جد یـــــدمیباشد .

یکی دیگـر از مهمتر یـن وظایف‌معلم ، سازما ندهی فعالیت پـــژو ـ هشگرانه شا گردان در جریان درس‌است .

یکی از طرق اساسی سازما ندهـــی‌فعالیت پژو هشگرانه شا گـر دان ، عبارت از مراجعهٔ آنها به متـــو ن‌چاپیست . این متون میتواند کتا ب درسی ، اسناد تاریخی ، مقالات وآثار نویسنده گان ومبصر ین معـــرو ف سیاسی ومتفکر ین گذشته باشد .

ا ستفاده از متون چا پی چی مفادی‌دارد؟

اولاً اینکار در تعمیق و تحکیـــم‌درسی شاگر دان کمک میکند و ثانیاً شاگر دان با اقدام به این عمل بـــه مطالعه کتب و مآ خذ عادت‌پیدامیکنند. یعنی برای معلم امکان آنرا فراهـــم‌میسازد که به شاگر دانش آموختـــن را بیا موزاند .

معلم در شروع سال تعلیمی و در او لین ساعت درسی شا گردان را با کتاب درسی ،ساختار کتاب و مـوادمیتودیک آن ، همچنین آن‌قسمت‌ها ـ ییکه در متن کتاب به خط درشت‌چاپ شده است ، آشنا میسازد که این امـر در دروس بعدی کار با کتاب درسی‌را سهلتر میسازد .

کتب موجوده و کتا بهای در ســی‌آینده دارای این موضو عات و مطا لب تخنیکی و علمی خواهد بود: فهرست‌عناوین ، فهرست‌مفا هیم واصطلاحات

عمده ، آسما وعلامتهای مخصوص هر کتاب یا هر مضمون .

کار اصولی با اینچنین فهرستها ومطالب نه تنها در تحکیم آموزش شاگردان کمك میکند ، بلکه آنهارا برای کار با کتب ریفرنس علمی نیز آماده میسازد .

معلم حین آماده گی گرفتن برای تدریس، بالای متن کتاب درسی باید فکر کند که کدام مطالب آنرا خودش بحضورشاگردان ارائه نماید و کدام بخشهای آنرا پیش از پیش مطالعه کرده، در صنف تفسیر و تحلیل کند ،وکدام موضوعات را به شاگردان بسپاردتا به صورت مستقلانه (در صنف یا در خانه) بر آنها کار کنند .

گاهی اتفاق میافتدکه معلم ازشاگردان میخواهد تامتن کتاب درسی را به نوبت بخوانند . در آن صورت اگرمتن کتاب مشکل هم نباشد باید بعد از خواندن یك قسمت متن کتاب ،معلم از آنها بخواهد تا مواد خوانده شده رابه زبان ساده بیان کنند. ولی اکثرادیده میشود که درس به صورت یکنواخت (یعنی خواندن متن کتاب درسی توسط شاگردان) پیشرفته و شاگردان احساس خسته گی میکنند.

مهمتر از همه اینکه با تدریس یکنواخت وقت شاگردان بیهوده ضایع شده ، این نوع کار با کتاب مضر بوده وبرای رهایی ازاین عمل، معلم که بدون گرفتن آماده گی به صنف میاید واین غفلت خود را با(کار مستقلانه شاگردان) می پوشاند،ضرر جبران ناپذیری را به وجودمیارد.

خواندن با توضیح و تشریح متن کتاب درسی وقتی مفید واقع میشود که واقعاً برای توضیح و تشریح چیزی وجود داشته باشد . در برابر شاگردان بائیست سوالهای خلق شود که خواهان تحلیل و نتیجه گیری گردند . معلم باید به شاگردانش وظایف خانه گی منطقی ، وظایف تقسیم بندی موضوعات اساسی متن، ترتیب پلان عناوین برای هر بخش متن خوانده شده را تعیین نماید .

در تدریس تاریخ و جامعه شناسی مواد سمعی و بصری نقش بزرگی دارد. وسایل سمعی و بصری یکی از مؤثر ترین وسایل ایجاد تجسم شکلی در مورد وقایع تاریخی در گذشته نزد شاگردان میباشد.
ضرب المثلی وجود دارد که میگویند: «شنیده‌گی بود مانند دیده.»
مواردی وجود دارد که بیان معلم هر قدر هم روشن وواضح باشد، بازهم بدون نمایش تصاویر مربوطه، شرح و توضیح اینچنین موضوعات و حوادث تاریخی خالی از اشکال نیست. حین استفاده از وسایل سمعی و بصری، مانند سایر میتود های تدریس بر معلم است تا خصوصیات سنی، رشد وانکشاف شاگردان، سطح آگاهی آنان، توانایی درک وسایل سمعی و بصری توسط شاگردان را در نظر بگیرد. شاگرد بائیست مثل یك تماشاگر ساده تصاویر را ندیده معنای آنچه را دیده است بداند. و بالای آن فکر کرده موضوعات عمده واساسی را از موضوعات غیر اساسی تمیز بدهد. مکاتب کشور ما که با کمبود شدید وسایل سمعی و بصری مواجه است هرگاه معلمی با تهیه و تدارك وسایل سمعی و بصری بیشماری درس را با وسایل سمعی و بصری کاملاً مشبوع سازد، تراکم سامان آلات باعث تشتت فکری شاگردان شده برخورد آنها با تصاویر و رسمها بسیار سطحی میگردد.

طرز استفاده از وسایل سمعی و بصری را معلم و شاگردان در جریان استفاده از تصاویر ورسمهای کتاب درسی فرا میگیرند. اگر چه در اینجا مشکلی نیز وجود دارد که عبارت از کم بودن تصاویر ورسمها در کتب درسی تاریخ و جامعه شناسی است.

بهر حال در صورت موجودیت تصاویر ور سمها، معلم امکان سازماندهی کار شاگردان با تصاویر و رسمها را پیدا میکند. او سوالهای را از شاگردان میپرسد که دقت وتوجه آنها را بر انگیخته، درمورد محتوای تصاویر و رسمها تشریحات را ادامه داده از آنها نتیجه گیری کنند. انتخاب رسمها و تصاویر خوب برای شاگردان طرز تفکر را آموخته

توجه ودقت آنها را انکشاف میدهد. معلم به کمک رسمها و تصاویر میتواند سوال و جواب ، تکرار درس گذشته ، مطالعه درس جدید، نتیجه‌گیری و تحکیم دانش شاگردان را سازمان بدهد . رسمها وتصاویر مواد نهایت مفید میتودیک بوده ، کار با آنها مستلزم آماده گی اضافی برای معلم نیست ، چه این رسمها و تصاویر از نگاهٔ ساختار ساده و بسیط میباشد . همچنین کار باتصاویر و رسمها برای شاگردان جالب و دلچسپ بوده نتایج خوبی به بار میارد .

درینجالازم است بالای موادسمعی و بصری چون نقشه ها وامثال آن به صورت جدا گانه بحث کرد . چه معمولاً معلمان از نقشه ها برای تشریح حوادث تاریخی استفاده‌میکنند . ولی از نقشه ها میتوان با موفقیت به منظور توضیح پدیده‌های پیچیده تاریخی‌نیز استفاده‌کرد. بدون نقشه شرح خصوصیات‌رشدو انکشاف اقتصاد این یا آن کشور ممکن نیست . به کمک نقشه ها میتوان ساکن شدن انسانها را دراین یا آن ساحه و منطقه جهان به آسانی‌مطالعه کرد . نقشه به شاگردان در شناخت میهن خود شان و کشورهای خارجی ، در زمانهای حال وآینده ، در پدید آمدن تغییرات سیاسی در سرحدات و ساحات مختلف جهان و سایر موضوعات کمک بسزایی میکند .

نقشه کمک کننده بزرگ معلم ویك وسیله ممد درسی کاملاناقابل تعویض برای تدریس تاریخ وانجام‌کار های خانگی شاگردان میباشد، که با استفاده از آن از صرف نیرووقت معلم جلو گیری به عمل‌میاید. ضمن کار با نقشه معلم در برابر خویش این وظیفه را قرار میدهد که شاگردان نقشه را درك کرده‌وآن‌را مانند کتاب بخوانند ، میتود کار با نقشه در جریان درس دشوار نیست. صرف لازم است که هدف اینکار به صورت دقیق معین شده قواعد سادهٔ ذیل حین تطبیق آن مراعات گردد :

۱ ـ شاگردان باید با هر نقشه جدید در قدم اول آشنا شده و بعداً

کار با آنرا آغاز کنند.

۲ ـ لازم است کار با نقشه های بزرگ همرا ه با کار با نقشه های کتاب درسی هما هنگ گردد .

اینکار به تمرکز توجه شاگردا ن کمك کرده آنهارا برای کار با نقشه های مختلف آماده میسازد .

۳ـ ا شتباه بسیار عام ورا یجی وجود دارد بدین مفهوم که بعضاً معلم در صنف ، نقشه تاریخی یی را بردیوار آویخته بدون توجه به اینکه نقشه به کدام عصر وزمان ار تبا طدارد، آنرا مورد تشر یح قرار مید هد ،که اینکار معلم با نقشه درست نیست، زیرا در کشور ما هنوز کمبود نقشه های جدید محسوس است وباید ازآنچه در دست است استفاده کرد باید متذکر شد که در صورت نبودن نقشه های دیواری جدید ومستند بهتر است معلمان محترم از نقشه های چاپ شده در کتا بهای درسی استفاده نمایند .

٤ ـ نشان دادن محلات وجایها در نقشه نباید عجو لانه صورت بگیرد بلکه باید با دقت برآن کار کرده محل مطلوب را نشان داده توضیح و تشریح دهند .

گاهی شا گردان به تعقیب معلم باترس ولر زیك نقطه جغرا فیا یی را بالای نقشه نشان داده، باخطوطنا منظم آنرا احاطه کرده ، با جسم شان نقشه را میپو شانند .

معلم باید در نظر داشته باشد که هنوز در مکا تب ما نقشه ها، اطلس ها ، کره های مجسمه ودیگر مواد سمعی و بصری وجود دارد که توسط کار تو گرافهای بورژوازی تهیه ودر ممالك کاپیتا لیستی چاپ شده است . در این نقشه سر حدات سیاسی بعضی ممالك چنا نچه امروز شنا خته شده است ، نشان دا ده نشده است . چنا نچه نقشه سیاسی جهان را در دوره های مختلف منجمله عصر حاضر تحریف نموده اند که

وظایف تعلیمی ـ تربیتی مضامین تاریخ و جامعه شناسی

طوریکه در مقدمه تذکر رفت ، میتود تدریس تاریخ علمیست که قوانین آموزش تاریخ را مطا لعـه میکند . با استفاده ازاین دانش حین تدریس تار یخ مسایل مهم تعلیمی ـ تربیتی مضمون به شا گردان آموختانده میشود . در اثنای تعیین محتوای کورس تاریخ وطرق انتقال این علم به شا گردان معلم میخوا هد به این نتایج معین برسد :

اوسعی میو رزد که شا گر دا ن مواد تاریخی را فرا گرفته ونسبت به حقایق وپدیده های تاریخی بـرخورد مناسب داشته باشند . طـور مثال، حس غرور وطنپر ستانه نسبت به خلق خویش ، تاریخ قهرما نا نه مردمان کشور مان و تحولات عظیمـی که همین اکنون در سر زمین مـا (افغانستان) صورت میگیرد .

بد ینتر تیب معلم درکار خو یش بالای روا بط قانو نمندی میان تدریس تاریخ ونتایج تدریس آن تکیه میکند که همین قانو نمندی هارا میتـود تدریس تاریخ، تشریح و توضیح می کند، که به اساس آن تاریخ بهتـر و عمیق تر شناخته میشود .

واضح است که معلم نمی توانـدمشور تهای میتودیك پیشبرد در س راکه ازاین ویاآن کتاب ممد درسی گرفته است به صورت کور کورا نه کاپی نماید . اودر فعالیتهای پیـداگوژیك خویش نه به صورت ساده روشها وطرق کار یراکه برایش مشور ت داده شده است به کار میبنـدد، بلکه خودش نیز به اساس مطا لعه مستقلا نه میتود طرق بهتر تدریس تاریخ را پیدا کرده از تجر به کارخویش در مکتب وسیعاً استفـا ده میکند . معلم خوب درس همکارا ن خودرا کاپی نمیکند ، بلکه آنچـه بهتر است از درسهای آنهـا گر فته میکوشد ازآن روشها در تدر یـس مضمون خویش استفاده کند . بـه همین ترتیب او از کتاب مشورتهای میتودیك استفاده میکند . کتاب رامطالعه کرده آنچه رامفـید ولاز م پندار د سعی میورزد با تکیه بـه مشور تهای نویسند ه گان کتاب راه خلاق وابتکاری تدریس را بیابد .

معلمی وظیفهٔ مقدس بوده ، آمـوزش و پرورش اطفال کار یست نهایت مهم وپر مسولیت ، اما در برابرمعلم تاریخ وجامعه شناسی ، وظیفـه پر مسولیتر ولی افتخار آمیز تـری قرار دارد . به این معنی که، بائیست او شا گردانش را با روحیه عشـق به وطن و فخر ومبا هات نسبت به میهن تربیت کند . ما میدا نیم کـه انسانها پدر ومادر داشته ، والد ین

از نگاه سیاسی استفاده آنها در پروسه تعلیمی ـ تربیتی مضر و زیانبخش میباشد .

معلم تاریخ در صورت استفا ده از چنین نقشه ها و کره ها باید توجه اساسی به آنها مبذول داشتـــه ، موضوعات درسی را در روی اینگونه نقشه ها تصحیح نموده ، هنگـــام استفاده از میتود ها ی عملی تدریس تاریخ و جامعه شناسی آنها رامنبـع اساسی درس برای شا گردان وفعالیتهای مستقلا نه تعلیمی شان قرار بد هد، نقشه هادرمیتود های عملی تدریس حکم پیوند نزدیکی را دارد که شا گردان را به کار های مستقلانه وفعا لیتهای پژو هشگرا نه رهنمایی می کنند .

در مفهوم (میتود های عملی)، کارهای عملی ، تحقیقا تی ابتدایـــی شاگردان در صنف و در خـــا نـــه شامل میباشد . این کار ها عبارت از تحلیل اسناد ، مقالات روز نامه ها، نقشه ها و تهیه مقالات ، گزار شات و بیا نات به اساس آن میباشد .

وظیفه مهم معلم عبارت از یاددادن بعضی از شیوه ها وطرق تخنیکی که شاگردان بتوانند در زنده گی ازآنها استفاده کنند ، میباشد . این شیوه ها عبارت از توا نایی انتخاب مآخذ برای تهیه بیا نیه ها، نوشتن مقالات علمی، بیرون نو یس کردن مو ضوعات مهم، تهیه و تر تیب جداول وغیره میباشد.

استفاده از میتود های عملی بـه شا گردان کمك مینماید که ضرورت دانش تاریخ را نه تنها « برای انکشاف عمومی » بلکه برای اجرای مکلفیت ها وو جایب ملی خویش درك کرده ودر مرتبط ساختن دروس تاریخ باجامعه یی که در آن زنده گی میکنند مساعـد سازد .

آدو لف دیستر ویگ پیدا گوگ معروف قرن ۱۹ آلمان چنین عقیده دارد: «معلم ضعیف حقیقت را بیان میدارد و معلم ورزیده ولایق آنرا میبا بد .»

سوالها و وظایف برای معلم :

۱ ـ در تدریس تاریخ در مکا تـب از کدام میتود ها استفاده شود ؟

۲ ـ میتود شفاهی چی نقش بزرگی در تدریس تاریخ دارد ؟

۳ ـ طبق نظر یه دیستر ویک فرق بین تدریس خوب وبد چیست ؟

٤ ـ ارزش واهمیت کار با متون چاپی در جریان درس مضامین تاریخ و جامعه شناسی در چیست ؟

٥ ـ چرامعلم تاریخ و جا معه شناسی بدون وسایل سمعی وبصری کارثمر- بخش کرده نمی تواند ؟

با دلایل علمی ثابت کنید که عدم مو جودیت و سا یل سمعی و بصری حین تدریس مضامین تاریخ وجامعه شناسی باعث فرا گیری غیر دقیق ونا درست درس جدید توسط شا گردان میگردد.

٦ ـ موجودیت اسناد تحریـــری (چاپی یا قلمی) در تدریس مضامین تاریخ و جامعه شناسی چی خوبیهــا دارد ؟

۷ـ شاگردان ازکدام اندوخته ها وتجارب حاصله در دوران متعلمی،در زنده گیشان استفاده بهتر کـــرده میتوانند ؟

انواع واشکال دروس تاریخ وجـامعه شناسی

از آنجا ییکه اساس وبنیاد کـار تعلیمی- تربیتی در مکتب ، درس ـ دادن است و آنهم بالا ثر توجه خاص معلم و داشتن آماده گی جهت پیشبرد درس به صـــورت اسا ســـی امر یست ضروری در جریان تـدر ـ یس غیر از دا نش علمــــی، ومهـارت تعلیمی ، داشتن تجر به در امور زنده گی برای هرمعلم وپیداگوگ امر حتمیست .

ارزیابی معلم به مثابه یك پیـداگوگ توسط شاگردان وهمکارانش ـ هیئت رهبری مکتب و همچنان اقران وامثالش به پیمانهٔ زیادی و ابستـه به کیفیت وپیشبرد درس او میبـا شد .

ا نورمهای ارزیابی درس وشاخصهای اساسی کیفیت کار معلم کدامهاست ؟

ارزیابی سطح دانش معلمان درمورد کارهای مسلکی ومهارتهایشان به اساس این معیار ها بائیست قضاوت شود :

ارزیابی بائیست ابتدا به اساس دانش شاگردان و بعداً بادر نظر داشت مناسبات آنها با مضمون صورت بگیرد . باز هم این ارزیابی کارمعلم را کاملاً روشن نمیسازد . باید این مطالب که آیا معلم چی مدتیست که با این شاگردان کار میکند (کوتاه یادراز) ؟ آیاشاگردان مو جوده همین معلم هنگام شروع کار (آغازسال تعلیمی)چی اندازه دانش داشتند؟ آیا سایر مضامین را چطور فراگرفته بودند ؟ وامثال آن .

ولی اینهم کافی نیست . بر علاوه دانش شاگردان باید توانایی آنها در زمینه کار با کتاب ، اسناد وسایر مواد نیز در نظر گرفته شود .

اگر صرف براساس یک مرتبه بررسی درس ، در مورد معلم قضاوت صورت بگیرد ، میتوان گفت که این قضاوت عادلانه و مکمل نخواهد بود. برای درك این مطلب که چگونه معلم به نتایج خوب دست یافته میتواند، ویا چرا سطح دانش شاگردانش ناقص است ، لازم است سیستم کار معلم به صورت دوامدار تحت مطالعه و بررسی گرفته شود .

باید متذکر شد که با بررسی چنددرس و تعمق برمتن ومحتوای آنها، واضحاً درک خواهیم کرد که دروس متن کتاب تنها به تعقیب یك دیگراند یا اینکه از نگاه تسلسل موضوعات مواد جدید با مواد دروس قبلی کاملاً ارتباط علمی و پیدا گوژیکی دارد .

طوریکه تذکر یافت ، معلم خوب سعی میکند به شاگردانش سیستم دانشها، تجارب وتوانمندیها را بیاموزاند .

درعین زمان کار معلم با شاگردان بالای سیستم درسی استوار بوده وهر درس عبارت از حلقه یی در زنجیرعمومی وسیستم کار معلم با کتاب

و شاگردان میباشد . این اصل بایـد در همه احوال رهنمای معلم در بررسی بوده قطع نظر از اینکه درســی را بررسی میکنیم ویا برای درسی آماده گی میگیریم باید این معیارها در نظر گرفته شود .

معلم بائیست این مطالب اساسی مربوط به تدریس را بداند :

۱ ـ درسش پراگنـــده ومتشتت نباشد .

۲ ـ درس دارای ساختار مکمـــل ومختص به یک اصل یا هدف باشد.

۳ـ معلم بائیست بدآندکه ضمن اجرای یك جز ازوظایف عمومی تدریس تاریخ وجامعه شناســی وضمن حـل یك مساله مستقل در جریان هر درس در راه حل وظایف عموم قــدم بقدم پیش میرود .

با درك اهمیت رابطه نزدیك میان متن ، عنوان واصل مضمون ، معلــم به خوبی میتواند برای تدریس دروس خویش آماده گی بگیرد .

در ساحه عملی تعلیم و تربیــت طرق مختلف تنظیم پیشبرد درس وجود دارد . معلم باید خود تصمیم بگیرد که کدام نوع تنظیم و پیشبرد در س رادر حین مطالعه این یاآن عنوان انتخاب کند . در این مرحله کا ر معلم در قدم اول بائیست هدف درس را در نظر بگیرد . باکمال تاسف باید گفت که معلمانی وجود دارند کــه بدون داشتن پلان دقیق درسی بــه صنف میایند . بیشتر این معلمـا ن کسانی هستند که عادت کرده ا نــد تمام دروس را قطع نظر از عــنو ان، اندازه پیچیده گی و مغلق بودن آن، سطح دانش و آماده گی ذهنی شاگردان برای آموختن آن و امثال اینهــا ، به یك شکل پیش ببرند .

اینچنین معلمان از شاگردان مـی خواهند در جریان ساعتهای درس در یك سال تعلیمی کتابراخوانده محتوای آنرا بازگو نمایند. ویا در جر یـا ن درس همواره به این فکر هستند ، چگونه و چطور میتوانند شاگردا ن را مصروف نگهدارند . اینچنین معلمان باید از مکتب دور شوند .

تثبیت هدف درس توسط معلم به صورت صحیح از اهمیت خاصی بر-

خوردار است ،چه ضمن طرح هدف درس معلم به صورت عموم میتودها و ساختار های اساسی درس را تعیین میکند .

طبق معمول هردرس دارای این اجزا و عناصر میباشد :

۱ـ مساله سازماندهی وتشکیلاتی درس (معلم داخل صنف شده بعداز گرفتن حاضری شاگردان، آماده بودن آنها را برای پذیرش درس) در ک میکند .

۲ـ کنترول کار خانه گی شا گردان .

۳ـ مطالعه مواد جدید .

٤ـ تحکیم دانش شاگردان در باره مواد جدید .

۵ـ دادن وظایف خانه گی به شاگردان .

واضح است که درس بدون پرسش، توضیح و تشریح مواد جدید تو سط معلم نیز تدریس شده میتواند . طور مثال ، درسی که کاملاً برای گرفتن یك امتحان صنفی اختصاص یافته است. معلم میتواند چنین درس را از سوال و جواب شروع نکرده ، بلکه از توضیح و تشریح مواد جدید آغاز کند.

هنگام آماده گی برای آغاز یک درس، مشکلترین قسمت آن عبا ر ت از طرح هدف درس میباشد .

در حال حا ضر کمتر معلما ن مکا تب وطن ما قادر اند به صورت صحیح هدف اساسی درس را تعیین کنند .

اشتباه عمومی ییکه در این مو رد وجود دارد عبارت از جاگزین ساختن پلان درس به جای هدف درس میباشد. طور مثال ، یکی از معلمان صنف هفت در اولین درس تاریخ تحت عنو ا ن (ایجاد دولتهای مستقل در افغانستان در قر نهای ۹ ـ۱۹م) در کتا بچه پلان درسی خویش هدف در س ر ا چنین نوشته بود :

«دلایل ایجاد دولت طاهر یا ن ، تقویت فیودالان محلی و به قدر ت رسیدن طاهریان ، وضع اقتصا د ی کشور در زمان طاهریان . ... »

مواد متذکره از پروگرام گرفته شده و میتواند اجزای پلان درس باشد، ولی هدف درس را تصریح کرده نمی تواند . منصرف شدن از این قسم فورمولبندی ها که مفهوم ایجاد استقلال دولت افغانستان را در قرن ۹ - ۱۱ نشان میدهد مناسب نیست .

همچنان وظایف بزرگ نیز هدف درس شده نمی تواند، طور مثال صرف به اساس تشریح مواد دومین قیام (نوامبر ۱۸٤۱) در کابل و یا جنگ افغان ـ انگلیس در سالهای ۱۸۳۸ ـ ۱۸٤۲ را نمیتوان در برابر خویش هدف تربیت وطنپرستی و نفرت نسبت به تجاوز گران خارجی قرار داد .

تمام این اشتباهات یك دلیل دارد و آن عبارت از نیاندیشیدن معلمان بالای مواد تاریخی ، اهمیت تعلیمی ـ تربیتی آن برای شاگردان و دقیقاً تعیین نکردن اینکه شاگردان با کدام مفکوره به مکتب میایند و به کدام نتایجی میخواهند برسند. این درس جوابگوی نیازمندی آن شاگردان است یانه و نتایج حاصله از این درس در دیگر دروس انعکاس یافته است یانه ؟ تمامی درو س تنظیم و تدوین شده در کتابهای درسی بنا برعدم موجودیت هدفمندی لازم سطحی و پراگنده تدوین وترتیب شده است ، طور مثال ، در د ر س تاریخ صنف هشتم در یکی ازمکاتب مبحث ایجاد امپراتوری درانی، عینی بودن این ضرورت تاریخی وقانونمندیهای این پدیده ها، اهمیت دولت درانی در مبارزه علیه دشمنان خارجی نشان داده نشده بود .در مکتب دیگری در درس مبحث «جنبش روشانیها » معلم خصوصیات و اهمیت این جنبش را تشریح نکرده و صرف با کلمات ساده وعامیانه آنرا توصیف کرد، که در نتیجه چنین تعبیر و تلقی شده است که کلیه جنبشهای اجتماعی در مملکت ما دارای مضمون و شکل واحدی بوده اند .

طرح و فورمولبندی سطحی وغیر دقیق هدف معمولاً کیفیت درس را از نگاه ایدیالوژیکی، سیاسی و تربیتی پایین میاورد .

هدف درس چگونه تعیین‌شده وچی موضوعاتی تحت این عنوان قرار میگیرد ؟

هدف اصلی درس عبارت ا زآن مفکوره های اساسی وعمده یی میباشد که معلم جهت پیشبرد آن به صنف میاید .

هنگام تعیین هدف باید از ا ین قواعد مشخص پیروی کرد :

در طرح‌هدف‌درس نباید عجله کرد. معلم باید به خاطر داشته باشد که درس به خاطر درس نبوده ، بلکه هر درس‌حلقه معینی ازسیستم عمومی تدریس یك مضمون مثلاًتار یخ و یا جامعه شناسی میباشد .

هنگام تعیین هدف درس با ید مقام و نقش آن در سیستم سا یر درسها که شامل یك عنوان میباشند معین گردد . به گونه مثال در سی را در مبحث استحکام ولایت کابل در اوایل قرن شانزدهم وآغاز فرمان روایی بابر در کابل در صنف هشتم در نظر میگیریم، این یکی از دروس فصل اول «افغانستان درقرن شانزدهم واوایل قرن هفدهم» است.مبحث آنقدر مشکل نبوده و طرح هدف درس برای معلم دشوار نیست.

باطرح هدف درس معلم باید نتیجه مشخصی را که میخواهد ضمن کار با شاگردان به دست آرددرآن انعکاس دهد . در مثال ما معلم میتوا ند درس را طوری تنظیم کند که شاگر دان بتوانند به صورت مستقل در موزد شرایط استحکام ولایت کابل نتیجه گیری کرده به نیاکان خویش افتخا ر کرده، نقش توده‌های مردم وشخصیتها ی برجسته تاریخی کشور شان وفعالیت های سیاسی و تنظیم واداره قشو ن بابر را عمیقاً درک نمایند .

در صنف دیگری با در نظر داشت خصوصیات ترکیبی صنف و همچنان شرایطی که در درس قبلی پیشبر د ه نشده (طور مثال بنابر عواملی مواد قبلی خوب فرا گرفته نشده است .) هدف همان درس میتواند طوردیگری فورمو لبندی گردد . اگر چه‌اساس و تهداب آن همان نتیجه گیریها ی ایدیا لوژیکی ـ سیاسی خواهد بو د که توسط مواد درسی ، بر خو ر د

علمی ومعاصر به آن‌و اهداف‌عمومی تعلیمی - تر بیتی تعیین شده است :
دروسی وجود دارد که دارای‌موادزیاد پلانی میباشد که مستلزم برخورد از جهات مختلف است .طور مثـا ل درسی که مبحث اولی جامعه شنا سی در باره نظریات فلسفی پیرامون‌جهان و شناخت آن ، جامعه و قوانین‌رشد و تکامل آن، طالب آنست که معلــم به صورت دقیقتر هدف هر درس را که شامل سیستم کار وی میبا شــد طرح کند .
برای اینکه هدف این یا آن درس به‌صورت‌درست فورمولبندی گردد، پلان کار به منظور تعیین هدف درس راکه ازآن می توان هنگام آماده گی برای درس در هر مبحث استفـــا ده کرد اینطور پیشکش میکنیم :

کنترول وارزیابی دانش شاگردان

وسیله اساسی کنترول وارزیابی درس شاگردان عبارت ازسوال‌وجواب است. قابل تذکر است که درنتیجـه سوال و جواب نه تنها دانش‌شاگردان کنتـــــر ول وار زیـــا بـــی میشود بلکه تعمیق و تحکیم دا نـش نیز از این طریق صورت میگیرد .
پیشبرد سوال و جواب در مرحله اول آسان به نظر میاید ، ولــــی معلمان با تجربه میدانند که سو ا ل و جواب مشکلترین پرابلم میتودیك میباشد . مشکل اساسی هنگام سوال و جواب عبارت از، هماهنگ ساختن کار انفرادی همراه یك شاگرد بـا کار دسته جمعی تمام صنف میباشد . معلم سوال را از همه شـــاگردا ن میپرسد و یك شاگرد به آن جوا ب میدهد ودر صورتی که‌آن شا گــردجواب درست ارایه کرده نتوا نـــد شاگرد دومی ، سومی و بعدی بــه آن جواب میدهند .
معلم بائیست متوجه باشد کــه هنگام سوال و جواب کتابهای درسی و کتابچه های شاگردان بسته باشد، چه ، این کار شرط اساســی ســوال وجواب میباشد که هــم برای معلــم وهم برای شاگردان باید منحیث یــك پر نسیپ قبول شده باشد . با بستــه بودن کتا بها هنگام جریان ســوال‌و

جواب معلم خود را مطمئن حس کرده وشا گردان مواد یرا که در مورد آن‌سوال وجواب صورت میگیرد به خوبی میدانند . بدون گرفتن این آماده گی هم معلم وهم شاگردان دچار اشتباه میشوند . هر گاه دانش شاگردان سطحی و نا کافی باشد درجریان سوال و جواب هر کدام خود را مشوش حس کرده ، با هر گونه مشکلات و پیشا مد های ناگوار وغیر- مترقبه مواجه می‌شوند و هم معلم به تشویش افتیده به آسانی نمی تواند به یکی یا همه شا گردانش رسیده گی کند. در چنین وضع نگرانی معلم را اطفال بلا فاصله حس میکنند . این وضع به هیچ صورتی نباید درصنف پدیدآید،زیرا زمانی که معلم در موقف بلندتری قرار نداشته باشد صلاحیت پیداگوژیکی وی سقوط کرده وشاگردان به او اطمینان نخواهند کرد. باید به خاطر داشت که تنها حین سوال‌وجواب اکثراً پیشا مدهای غیر مترقبه و سوالهای‌مختلف‌شاگردان بروزمیکند که در جریان مطالعه مواد جدید چنین لحظاتی به مراتب کمتر پیش میاید ، زیرا در این موردسخن اساسی به معلم تعلق دارد ، اما حین سوال‌وجواب در کار تعلیمی هم معلم و هم‌شاگردان حصه میگیرند .

سوال وجواب پیشا مد های غیرمترقبه زیادی در قبال دارد ، زیرا معلم نمی تواند پیشبینی کند که شاگرد به سوال طرح شده چی‌جوابی خواهد داد. همه معلمان‌قادر نیستند که محتوای جواب را بلا فاصله ارزیابی کرده و عناصر درست ونا درست‌آنرا تشخیص دهند . در این صورت باید از شا گردان تقا ضا گردد که جوابهای شانرا دقیقتر تکرار کنند . اگر بار دیگر در ارزیابی جواب آنها مشکلی پیش شود بائیست ازیکی دوشا گرد دیگر پرسید که جواب همصنفان شانرا فهمیده اند ؟ با جواب آنها موافق اند یانه ؟

به منظور جلو گیری از چنین‌حالات غیر مترقبه معلم باید هنگام آماده‌گی برای سوال و جواب موادی را که سوال وجواب در مورد آن صورت میگیرد به خوبی تحلیل و تجزیه کرده در همان مورد معلوماتی بیاندوزد

که زیاد تراز آنچه که در کتـــاب درسی آمده است ، باشد .

مشورتهای سودمند برای آماده گـی سوال وجواب

۱ ـ معلم بادقت سوالها ووظایفی‌را که به شا گردان میدهد طـــرح و فورمو لبندی کند .

سوال باید بسیاردقیق‌ومشخص بوده طوری فور مولبندی گردد که مستلزم جواب کامل باشد ، نه جواب یك‌کلمه یی بلی یانه . جواب کامل ازآنجهت ضروریست که فهمیده شود شا گرد به سوال آگاهانـه وبا درك ماهیـت مضمون جواب‌میدهد ویا اینکه بدون درك مسایل فوق .

۲ ـ از شاگردان باید ســـوالهای‌پرسیده شود که مستلزم تفکر ، اندـ یشه و نما یا نگـــر توانا یی آنهـــا ومقدار استفاده شا گردان ازدانـش تیوریکی باشد . طور مثال ، اینگونه سوالها :

« توضیح کنید که تقسیم کار به چی معنا ست ؟ » ، « وسایل عمـــده واساسی تولید را درجامعه برده‌داری نام ببرید . » وامثال آن .سوالهـای که به کمك آن معلم میتواند استعداد وتوانایی شا گردان را در امر تفکـر مستقلانه از دانش واندوخته فـــــراگرفته شان معلوم میکند ، جالب ومفید میباشد . برای این منظور باید بـــه سوالهای اشتباه آمیز توسل جست . طور مثال ،معلم میپرسد : « در نظام برده داری فیودالها دارای کدام‌ملکیت اساسی بودند ؟ » شا گردان با یـدجواب بدهند که « هیچ ملکیتـــــی نداشتند ، زیرا در نظام بـرده‌دار ی فیودالی وجود نداشت » یکی ازاشتباـ هات رایج وشایع عبارت از پیشبـرد سوال وجواب به ترتیبی است که در کتاب درسی آمده است . بسیـــاری معلمان از بعضی عناوین‌و پروگرامهای کتاب درسی به حیث سوال استـفاده میکنند. اینکار چی نتیجه در قبـال دارد ؟ شاگردان به عادت کردن به‌چنین میتود سوال و جواب ، شروع به ارائه مستقیم جواب از کتاب درسـی‌کرده شاگرد بعدی مستقیماً از جایی شروع میکند که شا گرد قبلـــی در آنجا توقف کرده بود .

ایشان نیز دارای والدینی بود ندوبه همین تر تیب این سلسله
ادامه داشته ، این تسلسل وزنجیر نسلها به گذشته های بسیار دو ر
میرسد . مردم به والدین شان ،به پدران ومادران آنها و همه
بزر گان وریش سفیدان تبار شان احترام میگذارند واین کار عمل
شایسته یی است ، چه هزاران رشته های نامریی وگره های معنو یی
مارا به نیا کان مان پیو ند میدهد .
درك این مطلب که ما به این ویاآن فامیل یا قوم و قبیله مربوط
میباشیم تفکر واند یشه ما ن برایمان کمك میکند . در خا طرا ت
نسلهای انسانی روایات گو نا گون فامیلی بسیاری نقش بسته است
که احیای این خاطرات برای جوانا ن هر قوم و قبیله و شنیدن حکایا ت
ورو آیات در مورد کار وپیکار د رخور ستایش نیاکان آنان لذت بخش
است. مابه نیا کان خویش احترام گذاشته ، بر مزآر آنها میرو یم
ونام آنان را بالای فر زند ان خویش میگذاریم . فر زندان ما به
نو بهٔ خود بالای فر زندان خویش نام‌های مارا میگذارند ، ولی مردم نه
تنها نیاکان واجداد خود شانرا احترام میکنند ، بلکه آنها به خاطر باید
بدارند کسانی راکه اقارب شان نبودند نیز در زمان حیات خو یش
کار های خوب و افتخار آمیزی راانجام داده اند . وظیفه تاریخ است
تا خاطرا ت جنگجو یان نا می ،فیلسو فها و رو حانیون بزر گ،
دانشمندان ، نو یسنده گان وسایراشخاص شایسته و برجسته یی را
که در خور افتخار و تحسین مردم بوده وبه حیث قهرما نان ملی شنا
خته میشوند دردل خود نگهدارد .
از اینجا ست که میگو یند ،تاریخ عبارت از خاطرهٔ خلق است
تاریخ یکی از مضامین اساسی مکتب‌است. در مکاتب مضمون تار یخ
ازصنف پنجم آغاز شده، تعدادزیادی سا عات درسی در مکا تب
به مضمون تاریخ اختصاص یا فته است (اضافه از هفت صد سا عت
درسی به صورت مجمو عی در یکسال تعلیمی) .
شما معلمان گرا نقدر با ئیست اهمیت علم تاریخ را در زنده گی
اجتماعی ، تشکل جها نبینی اشخا ص ومبارزه ایده یا لوژیکی خوب در ك
کرده باشید بناً برای شما تشخیص وتطبیق نقشی راکه مضمون تاریخ
در میان سایر مضامین مکتب ایفا میکند مشکل نخواهد بود .
حین آغاز تدریس مضمون تاریخ یك خصو صیت متمایز آنرا که با

۳ـ سوالها ووظایف نباید خصلت تصادفی وخیالی داشته وبه صورت سطحی از کتاب درسی گرفته شده باشد . بلکه این سوالها و وظایف باید تشکیل کننده سیستمی از سوالهای اساسی واضافی باشد که در یک تسلسل معین تنظیم میگردد.

٤ـ ضمن فورمولبندی سوالها ونوشتن آنها در کتابچه یاد داشت ، معلم سعی میکند که جوابهای تقریبی شاگردان را نزد خود مجسم سازد . او باید حتماً جواب شاگردان را نزد خود مجسم کند واینکار به وی کمك میکند که از سوالهای فرعی و بی محتوا پرهیز نماید .

سازماندهی ، اشکال وطرق کنترول وارزیابی دانش و توانایی شاگردان متنوع است . انجام این کار میتواند کنترول و ارزیابی در جریان مطالعه موادجدید باشد، مثلا در جریان توضیحات معلم و یا مطالعه کتاب درسی ، میتوانند سوال و جواب پیرامون مبحث یك ویا چند درس را دایر کنند .

همچنین معلم میتواند سوال وجواب تحریری درمورد موادی که در جریان یك چهار یك تعلیمی خوانده شده دایر نماید .

هنگام کنترول وارزیابی دانش وتوانایی شاگردان بعضی معلمان طبق معمول به سوال و جواب انفرادی با فرا خواندن یك شاگرد بالای تخته ویا سوال و جواب عمومی (فراخواندن بالای تخته یا جواب دادن از جای خویش) میپردازد . هنگام جواب دادن یک شاگرد معلم سایرشاگردان را به کار انداخته از یکی میخواهد که غلطی جواب دهنده را اصلاح کند ،از دیگری میخواهد که جواب را تکمیل کند واز سومی تقاضا میکند که جواب ارائه شده را با تذکر نکات مثبت ومنفی وا شتباهات ونواقص آن ارزیابی کند .

آنچه مربوط به کنترول وارزیابی توانایی و تجارب شاگردان است در جریان کنترول وبرای تحکیم دانش شاگردان بروز میکند . زیرا برای

آنکه به سوالهای معلم جواب داده و ظیفه داده شده را انجام دهند شاگردان با تمامی نیروی دانش‌شان در ارائه جواب صحیح سعی‌میکنند.

معلم کدام توانا ییهارا در قدم اول بائیست درشاگر دانش پرورش داده کنترول کند که چی اندازه آنرا کسب کرده اند ؟

اولاً توانایی کار مستقلا نه باکتاب درسی، متن، تصاویر ومواد میتودیك آن (سوالها وو ظایف در اخیر هر پازا گراف یامبحث) را .

ثانیاً توانایی مقا یسه کردن پدیده‌ها ، حقایق وو قایع تاریخی ،فعالیت این یا آن چهره معروف ومشهور کشور یا جهان را .

ثالثاً توانایی ترتیب موضوعا تیرا که از شکل ساده و بسیط شروع شده به شرح‌حال‌رجال برجسته تاریخی که درآن خواهد آمد ختم میشود . این شرح حالها نبا ئیست به شکل کمی (چی وقت تو لد شده ؟ چی وقت از دواج کرده؟ چی وقت فوت کرد ؟) باشد . بلکه لازم است به صورت کیفی (این یا آن رجل تاریخی مربوط به کدام طبقه یا قشر مردم کشور خود بوده ؟ بیانگر منافع اجتماعی کدام طبقه بوده ؟سیاست وی به نفع چی کسانی یاطبقه یی بوده است ؟ وامثال آن) باشد .رابعاً توانایی نتیجه گیری ، در قدم اول ساده (در صنوف ٥ ـ ٧) وبعداً(در صنوف بالایی) نتیجه گیری مفصلتر، که در این میان شا گردان درصورت لزوم بایداز نتیجه گیریها یشان به صورت قانع کننده ، مدلل و منطقی دفاع کنند .

سوالها وو ظایف برای خواننده

١ ـ کنترول وارزیابی دانش‌وتوانایی شاگردان چی لزوم دارد ؟

٢ ـ اشکال اساسی اینکار رانام بگیرید .

٣ـ مشکل اساسی پیشبرد سوال‌وجواب در چیست؟

٤ ـ چرا معلم بأید با دقت وجدیت برای سوال وجواب آماده‌گی بگیرد؟

٥ ـ چرا سوالها ییرا که معلم میخواهد هنگام سوال وجواب به

شا گردان بدهد باید بـه صورت دقیق ومشخص فورمو لبندی کنـد ؟

٦ ـ چرا هنگام سوال وجواب از طرح سوالهای که جواب یك کلمـه ـ یی (بلی یا نه)دارد خود داری شود؟

٧ ـ چرا سوال وجواب نبایـد به آن ترتیبـی باشد که در کتاب درسی ارائه شده است ؟

٨ ـ چرا سوالها ووظایف نبـایـد خصلت تصادفی داشته باشند؟

٩ ـ چرا معلم هنگام آماده گـی برای سـوال و جواب باید جوابهـای تقریبـی شاگردان را نزد خویـشـ مجسم سازد ؟

١٠ ـ از اشکال وطرقی کنتـرول وارزیابی دانش وتوانایی شاگردا ن که شما در کار خویش از آن استفاده میکنید ویا در درسهای همکاران خود دیده اید نام ببرید .

١١ ـ کدام توانایـــی و تجارب شاگردان را شما مهتم شناختـــه ا وسعی میورزید آنرا در شا گر د ان در قدم اول پرورش دهید ؟ دلیل و نظر تانرا در همین مورد ابراز دارید .

مشورتهای سود مند برای معلم

چون معلم درکار وفعالیت پیـــداگوژیکی خویش با مسا یلی چون ترتیب کتابچه کار ، نمره دادن ، رفتـارو سلوك تربیتی در جریان درس ، دادن وظیفه خانه گی ، به تحلیل درس یکی ازهمکاران ویا تحلیل درس خویش بر ـ میخورد ، جا دارد که پیرامون این همه مسایل بعضی مشورتهای ارائه گرد د.

آیا برای معلم ضرور است کـــه هنگام رفتن به صنف کتا بچه کـــار داشته باشد ؟ بر ای این سوال صرف یک جواب بوده میتواند . بلی ، ضرور است . حتی در حالاتی که معلم بالای مواد تسلط کامل داشته و به خوبـی بداند که چطور درس را پیش میبرد باز هم داشتن کتابچه کار برایـش لازمیست . باداشتن کتابچه کار معلم خود را مطمئن حس کرده در صـورت داشتن کدام شك وتردید میتوانــد با مراجعه به کتابچه آنرا رفع کند .

معلم در کتا بچه کار خود مطالبی را درج میکند که وی در نتیجه تفکـر بالای درس ، مطا لعه مآخذ خـــاص (علمی) ومیتود یك به آن دست یافته است .

گرفتن یاد داشتها و بیرون نویس کردن نکات مهم درس به این منظور ها صورت میگیرد :

اولاً اینکار در سازماندهی مـواد دماغی ، تعیین دقیق تناسب حلقـــه های درس ، فور مولبندی دقیق مسایل ، تعریفات ، مفاهیم وغیره کمك میکند.

ثانیاً طوری که قبلاً تذکر یافت به خود معلم در جریان درس کمك میکند.

تقدیم و توصیه کردن یك شکـل واحد ، دقیق و معین یاد داشتهـــا وبیرون نویس کردن درس کار یست مشکل که هنگام ترتیب آن معلـــم باید هدف درس را فور مولبندی کرده ، تمام حلقه های آنرا واضح ساختـه هم در مورد کار خود وهم کار شاگردانش در جریان درس بیا ند یشد .

آنچه مربوط به انعکاس موضوعات جدید دراین یاد داشتها اضافه میگردد بهتر است به شکل یك نظر یـــه و پیشنهاد ترتیب شود . به گونـــهٔ مثال یکی از اشکال یاد داشت کردن درس ذیلاً ارائه میگردد :

عنوان درس

هدف (اهداف اساسی ، ایدیـــو لوژیکی ، تیوریکی و تربیتی)

جریان درس :

الف) سوال و جواب : درکتابچه یاد داشت باید سوالها و وظا یـف اساسی و فرعی دقیقاً فورمو لبند ی شده ، تعیین گردد چی تعداد تقریبی شاگردان به کدام ترتیب مشخصاً در سوال وجواب سهم خواهند گرفـت؟ یعنی معلم برای خودش تعیین میکند که یك شاگرد را بالای تخته فـــرا خوانده و دیگری از جایش به سوا ل معلم جواب میدهد و همین گونه ...

ب) معلم برای گذار به مواد جدید درکتا بچه یادداشت نظرا نی را مینویسد

که به کمک آنها سوال و جواب را نتیجه گیری کرده و جوابهای شاگردان را تعمیم بخشد .

در کتابچه یاد داشت بائیست عنوان درس جدید، ارتباط آن با دروس قبلی ،که پیرامون آن سوال وجواب صورت گرفته است نوشته شود .معلم به صورت دقیق درا کتابچه یادداشت اهمیت درس جدید را در مضمون تاریخ فورمولبندی میکند .

هنگام گذار از دانستنیهای قبلی به مواد جدید، معلم بائیست بصورت روشن مسایل ذیل را نزد خودش مجسم سازد :

-هنگام مطالعه مبحث جدید چی هدفی را تعقیب میکند و چی چیزی را در قدم اول از شاگردان بدست میارد .

-چگونه شاگردان رافعال ساخته و به کمک کدام طریقه کار مستقلانه آنها را تشدید نموده علاقه پژوهشگرانه رادرآنها بیدار ساخته ،استعداد های دماغی شانرا بسیج کند .

-چگونه و در کدام لحظه و به کدام ارتباط با مواد جدید برای شاگردان وظیفه خانه‌گی داده ،وکدام کار مقدماتی رادرصنف جهت توضیح وظایف پیش میبرد .

معلم در کتابچه یاد داشتش کار آشنا سازی شاگردان را با موادوظیفه خانه گی درج میکند تا ایشان وظایف محوله رادر صنف انجام دهند(جستجوی پاراگراف مربوطه در فهرست عناوین کتاب درسی، تحلیل وبررسی محتوای بخشهای مشکل پارا گراف، کار با تصاویر و اسنادی که به اساس محتوای آنها سوالها و وظایف خانه گی داده میشود .)

ج) مطالعه مواد جدید : معلم در کتابچه یاد داشت خود به صورت واضح و روشن شرح دروس را با ذکر سنوات، نامها، اسمای مناطق جغرافیایی و اصطلاحات مهم درس مینویسد . معلم در کتابچه یاد داشت خود بعضی حقایق مربوط به شرح حال بزرگان را که از لابلای

مواد اضافی غیر ازکتاب درسی)آموخته است مینو یسد .

د) تحکیم دانش : معلم در کتابچه یاد داشت خردسوالها ووظایفی را که قبلاًآماده شده‌و امکان آنرا فراهم میکند تا معلوم گردد که شاگر دان تا چی حدی تشریحات معلم را فرا گرفته اند یاد داشت میکند . معلم به شکل نظرات و پیشنهادات مطالب و نتیجه گیریهای مهم و عمده ییراکه به شاگردان در امر درک بهتر ماهیت حوادث و پدیده های تاریخی که آنها در جریان درس باآن‌بر میخورند و فهم و درك آن نظرات را آسان میسازد مینویسد .

ـدر مورد دادن نمره و واکنش معلم راجع به جواب این‌و آن‌شاگرد و همچنان کار شاگردان در مجموع باید گفت که :

۱ـ هر جوابی قابل نمره داد ن نبوده لازم به نوشتن آن در ژونال نیست . نوشتن نمره در ژور نال (ومعلم باید این مطلب را منحیث پرنسیپی در نظر داشته باشد) بر اساس جواب خاص ، پر محتوا ،کوتاه ولی دقیق که نمایانگر درک عمیق شاگرد از سوال ، تفکر مستقلا نه شاگرد در مورد پرابلم مهمی میباشد، صورت میگیرد .

۲ـ جوابهای کوتاه، تکمیل کردن‌جوابهای همصنفان ، تذکرات معقول و بجا را نیز میتوان ارزیابی کرد . فراموش نباید کرد که اینها به صورت مجموعی ارزیابی میگردند. باارایه چند جواب درست ویا نا ـ درست معلم میتواند نمره را درژور نال بنویسد . به منظور جلو گیری از اشتباهات (امکان دارد به خا طر معلم نماند که شاگردان چند بار درست و چند بار نا درست جوا ب داده اند) در دادن نمره بر اساس مجموع جوابها ، بهتر است معلم جواب هر گفته آنها را در کتابچه یاد داشت کند .

۳ـ گذاشتن نمره صرف بر مبنای جواب به سوال نبوده هنگام‌مطالعه و تحکیم مواد جدید نیز میتوان‌جواب های خوب و در خور توجه شاگردان

از طرف معلم ارزیابی گردد. طبــق معمول این نمبرهاهمه مثبت میباشد.
معلم این نمبرها را به منظــو ر تشویق وترغیب شاگردانی کـه در جریان درس سهم فعال گر فته اند تعیین میکند . دادن نمره منفی هنگام مطالعه و تحکیم مواد جدید معمو لاً خصلت انظباطی داشته وقتی به ا یــن عمل اقدام میشود که شاگرد جسمــاً در صنف نشسته ولی جریان درس ر ا تعقیب نکرده و در تفکرات خو یــش غرق و یا به کا ر دیگری مشغــو ل میباشد. دردادن نمره منفی‌درصورتی که شاگرد متوجه درس بوده و لــی در ارائه جواب دچار مشکل میشود و یــا به تانی جواب میدهد نباید عجلــه کرد .

زیرا بسیاری از شاگردان بــرای اینکه در مبحث داخل شده و ما هیت اساسی آنرا در ک کنند باید یکــی دو بار متن کتاب درسی را مطا لعـه کرده به صورت مستقل مواد را درک و جذب کنند .

٤ــ به منظور کنترول بهتر معلــم میتواند یاد داشتهای مندرجه درژورــ نال صنفرا رادر کتابچه خویش درج کرده و شاگردان حاضروغیرحاضر ، نمبر ها وجوابهای یشان ، رفتار آنها را درجریان درس وامثال اینهــا را یاد داشت کند .

٥ــ دادن نمبر های چهاریکها بــا امتحانهای شش ماهه و سالانه مستلزم توجه خاص معلم میباشد . این نمبرها نباید به اساس نمبرهای اخیری شاگرد باشد چه ، شاگردانرا در جر یــان سال تعلیمی دریافت نکرده است. این نمبرها بعضاً تصادفی میباشد .همچنان دادن نمبر های نهایی نباید او ســط نمبرهایی باشد که شاگرد قبلا آنهــا را دریافت کرده است ، زیــرا د ر جریان سال تعلیمی بعضی از شاگردان مناسبات خویش‌را نسبت به د ر س و آموزش به صورت جدی تغییر میدهند و در دانش شاگردان تغییرات کیفــی (هم مثبت و هم منفی) رو نمــــا میگردد . بدین لحاظ اگر شاگرد ی که قبلاً نمبر های ضعیف داشته است و بعداً فعال شده و مواد درسی راخوب درک کرده آنرا تبارز میدهد شایسته تشویق بوده و این تشویق با دا د ن

نمبر های عالی در امتحان نهایی امکان پذیر است . بالعکس شاگردی که به صورت واضح ضعیف شده و قبلاً در شمار شاگردان ممتاز بوده شایسته نمره عالی در امتحان نهایی است که به پاس موفقیتهای قبلی وی با یـــد برایش داده شود .

در مورد نمبر های امتحا نـــا ت بائیست طورعلیحده بحث کرد. امتحان مضمون تاریخ درتمام صنوف تقریری و امتحان مضمون جامعه شنا سی به صورت تحریری اخذ میگردد. یعنی به شکلی که شاگردان طبق معمو ل در جریان درس با آن نوع امتحـان عادت نکرده اند . پس به خا طـــر باید داشت که هر کسی قادر نیسـت مواد راچنانکه طور شفاهی بیان میکند، طور تحریری نیز ارائه کند . بـــه همین لحاظ اولاً معلم باید شاگردا ن را برای امتحان تحریری آماده کندو ثانیاً درصورت تحریر نادرست جواب شاگردی که تاریخ و جامعه شنا سی را خوب میدانست بایدبه وی شانس داد تا جوابش رابه صورت شفاهی به سوالهای معلم بدهد .

نمبر هاییکه درژورنال درج میشود بائیست برای شاگردان قانع کننده باشد . معلم هنگام نمبر دادن بـــاید جواب شاگرد را تفسیر و توجیـــه کرده ، دلایل قوی وقانع کننده به خاطر دادن چنین نمبر را به او واضح سازد . ضمناً معلم تفسیر و توجیـــه خو یش را بعد از ارا ئـــــه جواب شاگرد بدون آنکه در جریان درس سخن شا گر د را قطع و یـــا اصلاح کند و یا از سایر شا گردان بخواهد که جواب او را تکمیـــل کنند ، بیان کند . ضمن ارزیا بـی جواب شا گردان معلم بصورت حتمی این موضوع را در نظرمی گیرد کـه آیا در جوابهای شاگردان نظـــرات ، نتیجه گیری ها و فورمولبندی های وجود دارد و یـــا خیر ؟

هرگاه شاگرد جواب در ســت ارا یــه کنـد معلـــم آنـــرا تایید میکند و اگر جواب دقیق نبوده غلط باشد معلم نظر خود را در مورد غلطی ها واشباه های شـا گرد ابراز میدارد .

جواب اشتباه آمیز به ویژه که دارای محتوای غلط ایدیو لوژیکی باشد بائیست رد و به اصلاح آن پرداخته شود. اما تمسخر واستهزا بالای شاگرد جایز نیست. به هیچ وجه درست نیست که معلم در مقابل چنین جواب ها برای شاگرد نمبر ضعیف بدهد و یا به صورت سطحی از توضیح محتوای غلط جوابی که به وسیله شاگرد ارائه شده است شانه خالی کند. به هر اندازه ییکه اشتباه شاگرد جدی و عمیق باشد بر معلم لازم است به همان اندازه با حوصله مندی به توضیح و اصلاح جواب شاگرد بپردازد.

معلمی که به منظور مورد انتقاد قرار دادن شاگردان، استعداد تفکر و حافظه آنها سعی کند معلم خوب نیست، بلکه اصلاح جوابهای شاگردان توسط معلم حتمی و لازمیست. لیکن این اصلاح و توضیح نباید به خورده گیری، تمسخر و آزار دایمی شاگردان مبدل گردد. چه، با این رویه به حیثیت و اعتبار معلم در چشم شاگردان لطمه وارد میگردد. معلم خوب از تشویق و تحسین شاگردان به هیچ صورت نباید فرو گذاشت کند. در صورتی که شاگردی حقیقتاً در خور تحسین و تشویق باشد، باید به منظور بهبود دانش، فرا گیری درس، قوت بیان، توانائیهای فکری، آماده گی خوب برای کار مستقلانه آن در خانه تحسین و تشویق بعمل آید.

همچنان شاگردانی وجود دارند که کم جرئت بوده به نیرو و توان علمی شان باور ندارند که تشویق و تحسین معلم برای آنها خیلی مفید واقع میشود.

جوابهای شاگردان تنها خوب یا ضعیف نبوده غالباً در جوابهای ارائه شده توسط شاگردان عناصر درست و نادرست موجوداست که بائیست معلم ضمن دادن نمره به شاگرد، به تبصره و تفسیر به جوابهای داده شده آنها توسل جسته عناصر خوبی که در جوابها یشان وجود دارد مثل، بیان خوب، منطقی بودن گفته های بعضی شاگردان و امثال آن وهمچنان اشتباهات برخی شاگردان مثل دانش ضعیف کرونولوژیکی، ضعف بیان و

امثال آنرا در نظر گرفته نمره بدهد و اشتباهات آنها را برای خود شا ن وسایر شاگردان توضیح کند و بگوید که چرا جواب شاگرد حایز ا یـــــن نمره گردیده است .

هرگاه نمره کم ویا زیاد بـا شددر هردوصورت مستلزم توضیحات میباشد. باید گفت که اگر شاگرد در جر یان درس و کار های تعلیمی مستقلا نـه جواب متوسط هم داده باشد بایدمعلم برای تشویق او نمبر بلند بدهد .

معلم نباید نمره های سالا نـه ، شش ماهه و چاریك هارا منحیث عمل انجام شده تلقی نماید ، بلکه وظیفه دارد نتایج هر شاگرد را با نظر ـ داشت نمبر های داده شده بر ایشا ن توضیح کند .

یکی از جهات مهم کار معلم عبار ت از رفتار وسلوك پیدا گوژیکی و ی با شاگردان در جریان درس میبا شد. این رفتاروسلوك بایدچگونه باشد؟ کدام قوانین وقواعد عمده واساسی را باید مراعات کند ؟ چی کار های را انجام دهد و چی چیزهاییرا انـجا م ندهد .

برای اینکه مناسبات معلم بـــا شاگردان به خوبی برقرار بـــا شد لازم است شاگردان را بخو بـــی بشناسد . هنگام آمدن به صنـــف و برای اولین بار قرار گرفتن در برابر شاگردان باید معلومات منفردا نـــه وعمومی از آنها بگیرد . این گو نـه معلومات را میتواندبه آسانی ازسایر معلمان به دست آرد . یاد گرفتـن نامهای شاگردان در برقراری مناسبات حسنه بین معلم و شاگردان کمك بـه سزایی میکند .

درغیرآن صحبت کردن، طرح سوال و جواب و تامین دسپلین در صنـف بدون دانستن اسمای شاگردان برای معلم بسیار مشکل است . خطا بـهـای مثل ، او دختر جاکت سرخ ! ، یـــا اوبچه قطار دوم!، درجریـان در س برای شاگردان ناخو شایند بـو ده باعث اخلال درس میگر دد ، ولـــی برعکس وقتی معلم در اولین ساعات درسی شاگر دانش را با اسمای شان صدا میکند ، آنها بلا فاصله با معلـم ارتباط و مناسبات نیك قا یم کـر ده او را احترام میکنند . شاگـر د ا ن احساس میکنند که در برابر آنهاشخص بیگانه نی ، بلکه شخصی است کـــه آنها را میشناسد وبدینتر تیب درس به صورت منظم ودرست پیش خواهد رفت .

سایر مضامین دارد وبالای میتـــودتدریس این مضمون نیز تاثیر دارد نباید نادیده گرفت در تمامی علوم شرح حقایق ، توضیح ، صنف بندی و تحلیل آنهـا ، اهمیت به سزایی داشته وهمه این روشهای علمـــی برای نتیجه گیریهای تیوریك همان علم صورت میگیرد. ولی برای علم تاریخ حقایق اهمیت مستقلانه نیز دارد. طور مثال : یك حقیقت تاریخی چون جنگ میوند برای یک مـــورخ نه تنها از آن جهت مهم است کـــه مطالعه آن برای او زمینه را مساعد میسازد که دلایل شکست قوای تجاوز-گر انگلیس رابه صورت بهتر میـداند، بلکه مهم وجالب این است کـه وضع عمومی محاربه ، لحظـــات حساس آن ، مشمولین جنگ، قهرمانی دختر جوان (ملالی) که علـــم را از دست علمبردار مجروح گرفته واولین کسی بود که بالای دشمـن حمله نمود ، همچنان محل جنگ میوند در حوالی کندهار که به جایگـــاه مقدس برای خلق افغانستان مبدل گشته است ، اعمار آبدهٔ میو نـــددریکی از جاده های مرکز شهر کابل (جاده میوند) که به مناسبت ایـن پیروزی بزرگ خلق افغان به مقابل انگلیسها در سال ۱۸۸۰ نامگذاری شده است نیز مهم وجالب است. بنا بر همین ملحوظات معلم تاریخ نبایداین قاعده واساس راازنظر دور داشته باشد که حقایق را بدون اساس وتوضیحات را بدون تکیه بـــر حقایق نمانده، تشریح مطالب راواضح و روشن وبا احساس وقایع وحوادث تاریخی حین تدریس بیان کند .

در صنوف دهم و یا زدهم مکاتب ولیسه های کنونی (مطابق به ساختار سابقه در صنوف یازدهم ودوازدهم) مضمون جامعه شناسی تدریس میگردد . برای تطبیق پرو گـــرام درسی این مضمون (۱۹۲) ساعـــت درسی در نظر گرفته شده اســت ،چه ، امکانات وسیع تعلیمی-تربیتی درآن گنجا نیده شده است . ایـــن مضمون شاگردان را در فهم و درک عمیق تیوری و سیاست ح.د.خ.ا ،در تشکیل جهانبینی پیشرو اجتماعی واخلاق انسانی کمك کرده فعالیتهای اجتماعی شاگردان را بیشتـــــر میسازد .

در جریان درس معلم دایمـــا در برابر انظار تما گـر دان قـــرار داشته دهها چشم طفلانه به وی دوخته میشود . بنا بر این نه تنها گفتار وی بلکه هر رفتار و کرداری که از اوسر میزند در نظر شاگردانش مهم است . مطلب ماازگفتن جمله بالایی آداب و عادات عمومی معلم است . همـــه میدانند که در صنف فریاد زدن، پس پس کردن ، حرکات و ژستهای زیاد از خود نشان دادن ویاکاملاً بیحرکت بودن جایز نیست .

نمای ظاهری معلم در جریان درس ، نهایت مهم است . اکثراً دیده شده است که اگر معلم دستهایش را د رجیب پتلون کرده وبا وضع نامناسبی درس را پیش ببرد واضح است که عکس العمل شاگردان در مقابلش به سردی گرایده نفوذ و حیثیت خویش را از دست میدهد . گاهی هم اتفاق میافتد که هنگام درس دادن در دهن معلم ساجق بوده و حین تشر یـــح و توضیح درس کلمات را به در ســت تلفظ نتوانسته و شاگردان گفته هایش را در ست نشنیده و نفهمیـــده بـــه گفتا ر معلم گـــو ش نمیدهند وبه بازی گوشی میپردازند. واضح است که از نگاه اخـــلاقی رفتار وسلوک معلم قابل تو جـــه جدیست . اگر معلم رفتار وسلو ک خود را وقتاً فوقتاً مورد دقت قرار دهد ، برایش واضح میگردد که چنین کار ها در جریان درس جایز نیست .

یکی دیگر از جهات مهم رفتا ر و سلوك معلم ، عبارت از مراعات نزاکت پیدا گوژیکی وی در مسایل مربو طبه ترکیب صنف از نگاه جنس و ملیـــت میباشد .

در افغا نستان مکاتبی وجود دارد که در آن پسران و دختران یکجـــا درس میخوانند . امادر و لایـــات کشور مکاتب علیحده ذکور و انا ث وجود دارد .

معلمی که در مکاتب مختلط ذ کور واناث تدریس میکند باید در بر ـ قراری مناسبات عادی و رفیقانه میان دختران و پسران مساعدت کرده و از بروز مواردی که دختران را در برابر پسران در موقعیت تحقیر آمیز قرا ر

میدهد جلو گیری کرده و از تمسخر واستهزا دختران توسط پسران ممانعت کنند . همچنان از موارد یکه به نحوی از انجا باعث خدشه دار شدن غرور و وقار پسران در حضور دختران میگردد نیز باید جلو گیری نماید . معلم هر گونه اظهارات تحقیر آمیز پسران را در مورد زنان و اظهارات دختران را در مورد مردان نباید بدون توجه واعتنا گذارد. حتی در صورتی که دختران نسبت به پسران ضعیفتر بوده ، جوابهای غیر دقیق واشتباه آمیز ارائه بدارند باز هم معلم باید نسبت به آنها باحوصله ـ مندی و نزاکت خاص برخورد نموده،جوابهای نادرست و نمبر های ضعیف شانرا به رخ ایشان نکشد ، وبه همین ترتیب در مثال و نمونه خویش مناسبات نیك و حسنه واحترام‌رادر مردان آینده ، نسبت به زنان آینده رشد وپرورش دهد . هرگاه دختری‌از جمله شا گردان ، شایسته تحسین و تشویق باشد معلم توجه تمام شا گردان را به او جلب کرده به‌آواز بلند او را به‌همصنفا نش معرفی کندو پشتیبانی تمام صنف را از عملش بخو اهد .

هم در مکاتب مختلط ذکور واناث‌وهم در مکاتب جدا گانه پسران ودختران لازم است از مواد تعلیمی یکه باعث ارتقای نقش طبقه انا ث در نزد شا گردان ذکور میگردد، استفاده به عمل آید مثلاً،هنگام‌مطالعه فرهنگ قدیم افغا نستان در دروس تاریخ به جای است که از(مخملك) دانشمند ترین و فاضل ترین زن عصر از غور که اسم وی درج تاریخ‌اعصار است نام برده شود .

مخملك برعلاوه حفظ قرآن دارای‌خط نهایت خوش وزیبا بوده نوشته های وی به حدی زیبا ست که معاصرین وی و نسلها ی بعدی آنرا نمو نه و سر مشق خویش قرار داده اند .

همچنان معلم‌راجع به شاعره‌معروف قندهار (زینب هوتکی) که وی را ستا ره علم و معارف مینا میدند بیانیه یی‌داده سعی کند او را مورد توجه و علاقه مزید شا گردان قرار بدهد .

زینب هوتکی تعلیمات ابتدایی را در خانه فراگرفته وبعداً مستقلانه به تحصیل علوم متداول عصرش پرداخته ، برآنها تسلط کامل یافت . زینب هو تکی قوانین شرع شریف وفقه اسلامی را به خوبی فرا گرفته ، در علم نجوم وطب دسترسی داشته است . اما بزرگترین افتخارات را آثار منظوم وی به زبان پشتو که دارای اندیشه های عمیق فلسفی میباشد برایش به ارمغان آورده است

یکی دیگر از قهرمانان ملی افغانستان (ملالی) که غیر از قهرمان بودن در سرودن اشعار نغز به زبان پشتو دست قوی داشته و شما داستان قهرمانی وی را به خوبی میدانید باید فراموش نشود . معلم میتواند بعد از معرفی این شیر زنان افغان چند شعر ملالی را بخواند .

معلم میتواند نمونه های زیادی ازاین دختران و زنان افغان را انتخاب کرده راجع به یک تعداد از آنها یکه در امر دفاع از دست آوردهای انقلاب ثور قهرمانی و شجاعت بی نظیر از خود نشان داده اند اشخاصی را که قهرمانانه در راه انقلاب جانهای شیرین شانرا فدا کرده اند مثال آورده راجع به هر کدام گپ بزنند. مثلامعلم میتواند ازخاتول جوان یاد ـ آور شود که در سالهای انقلاب شکو همند ثور به عضویت حزب دمو کراتیک خلق افغانستان درآمده دشمنان ، خاتول را زمانی به شهادت رسانیدند که وی صرف (۱۹) سال داشت . همچنین از شفیقه جبارخیل یاد آور شود که او نیز زنده گیش را فدای آینده میهن کرد . شفیقه معلم بود اوعضوس سراسری ز.ا.بود.ضد انقلاب او را زمانی که شامگاهان از یکی از جلسات بر میگشت ، از پشت با کار دز دند ، از این نمونه ها و مثالها زیاد است . همچنان معلم میتواند ، از اسمای زنان ودختران که در سایر کشور ها زنده گی کرده ویازنده گی میکنند ولی نام شان در تمام جهان معروف و شناخته شده است ذکری به میان آرد . مثل قهرمان ملی فرانسه (ژاندارك) ، بینظیر بوتو، رهبر نیروهای پیپلزپارتی پاکستان، ترشکو ا او لین زن فضا نورد اتحاد شوروی وامثالهم .

معلم در کار خویش باید یك عامل مهم دیگر را که عبارت از ترکیب ملی شاگردان میباشد در نظر داشته باشد. وظیفه پرافتخار تربیت نسل بالنده کشور با روحیه دوستی خلقها قبل از هر کس دیگر به عهده معلم میباشد. با استفاده از مواد متنوع تعلیمی معلم امکانات وسیع در اختیار دارد که به شاگردان ثابت سازد که خلقهای افغانستان دارای سرنوشت مشترك بوده، در طول تاریخچه درکاروچه در مبارزات میهنی کنار هم بوده اند.

در اولین مبارزهٔ افغانها علیه استعمار گران بر تانوی واشغالگران خارجی، به منظور ثابت نمودن این مطلب، معلم میتواند چنین مثالهای بیاورد:

۱- بتاریخ دوم نوامبر ۱۸٤۰ امیر دوست محمد خان با تکیه به نیروی از بکها ی کند وزود سته‌های تاجك در جنگ وادی پروان قشون جنرال سیل را باشکست مواجه ساخت.

۲- تاجکهای کابل در نوامبر ۱۸٤۱ همراه با پشتونها وافراد سایرملیتها در قیام ضد انگلیسی که باعث محو گارنیزون انگلیسی در کابل ورانده کامل اشغالگران استعماری از کشور گردید.

۳- د رزمان جنگ دوم افغان وانگلیس (۱۸۷۸ - ۱۸۸۰) پارتیزانهای تاجك تحت رهبری قاید معروف شان (میر بچه خان) شانه به شانه با جنگجویان قبایل پشتون علیه دشمن مشترك یعنی امپریالیستها ی خارجی رزمیده اند.

٤- از بزرگترین سردار نظامی که افتخار فتح پانی پت وسایرجنگها را دارد (احمد شاه ابدالی) یادآور شده بگویند، در زمان وی حین عملیات محاربوی به قشون سوار اهمیت به سزایی قایل بودند او این قشون را به مثابهٔ نیروی ضربتی می پنداشت.

آنگاه ترکیب ملی قشون مذکور، تنهامرکب ازقبایل پشتون نبوده بلکه

در آن قشون قزلباشها ، تاجکها و بعداً در زمان تیمور شاه هزاره ها و چاروایماقی ها شرکت داشتند . در زمان جنگها ی احمد شاه درانی در سال (۱۷۵۷) درقشون وی دسته های سوار بلوچ ، تحت رهبری ناصر خان ، دستهٔ مراتی چارا یماقیها وهزاره ها، تحت قوماندانی درویش علی خان و نیروهای بزرگ سواران اوزبکها که تعداد شان به پانزده هزار نفر میرسید شامل بودند .

۵ ـ در جریان سالهای متمادی هنگام حکمروایی امراء و شاهان مختلف، فیودالان و زمینداران معروف که زمین دهقان را به غارت میبردند هم نمایندگان قبایل پشتون، تاجک ،هزاره و بلوچ را تحت استثمار قرار داده بودند ، که این کار در دوران حکومتهای متعددی ـ در کشور ماجریان داشت .

با آوردن این مثالها معلم بایسد خاطر نشان سازد که فیودالها مانند اشغالگرا ن میکوشیدند خلقهای افغانستان را از هم جدا ساخته تخم نفاق را میان آنها بکارند ، اما این خلقها را منافع مشترك و اهداف مبارزه مشترك شان باهم نزدیك ساخته و میسازد .

مشورتها ی سود مند در مورد کار خانه گی

اکثر معلمان کشور ما حتی با تجربه ترین آنها بعد از ختم ساعت درسی با عجله و شتاب درس را گفته ، کار را به همین جا ختم کرده صنف را ترك میگو یند . باید گفت که تنها گفتن صفحه و پراگراف کتاب درسی برای تعیین وظیفه خانه گی کافی نبوده، بلکه توضیح مطالب کتاب امر یست ضروری تا شاگردان بدانند که وظیفه خانه گی چگونه اجرا شده و بکدام موضوعات توجه صورت گرفته و چگونه بالا ی موضوعات کتاب درسی کار کرده وچگونه از تصاویر و نقشه ها (در صورتیکه موجود با شد)استفاده بعمل آید .

سوالی مطرح میگردد که برای این کار ، وقت از کجا باید پیدا کرد؟

پلان درسی باید طوری ترتیب شود که (۳ - ٤) دقیقه برای توضیح وتشریح وظیفه خانگی در آن گنجا نیده شود. بهتر است این توضیح و تشریح یکجا با گذار به مطالعه موضوعات جدید صورت بگیرد . بعد از تذکر عنوان درس ، معلم از شا گردان بخواهـد تا کتا بهای درسی شانرا باز نموده عنوان درسرا ابتدا در فهرست عناوین وبعداً در متن کتاب درسی بیابند .

بعد از شرح مختصر پیرامون اهمیت عنوان و توضیح این مطلب که به کدام موضوعات متن پراگراف مربوطـه توجه اساسی معطوف باید داشت، معلم مواد تصویری وسا یر هدایات لازم را از نظر دور نداشته بالترتیب شا گردان را برای ایفای وظیفه خانگی آماده سازد . اگر معلم متوجه وقت نشده و در آخرین دقایق ساعت درسی وظیفه خانگی به یادش بیاید، وبا ید قبل از آن اینکه وظیفه خا نگی را بعد از ختم ساعت درسی مشخص سازد عمل او خصلت فورمو لیتـه داشته واطفال نیز به صورت فورمو-لیته به اجرای وظایف خانگی خواهند پرداخت .

هنگام طرح وظایف خانگی معلـم باید به خاطر داشته باشد کـه شاگردان بر علاوه تاریخ و جامعـه شناسی مضامین دیگری راتیزمیخوانند. حجم وظایف خانگی بائیست به اندازه یی باشد که برای صحت وسلامت شا گردان مضر نبوده باعث کم شدن علاقه شا گردان به صورت کلـی به مضمون وآموزش نگردد .

همچنین معلم باید این مطلب را به خاطر داشته باشد که شا گردان چی نوع کار ها یرا باید همان روز کـه وی وظیفه خانگی را داده است انجام دهند .

واضح است که اگر شا گـردان وظیفه مشکل و بزرگ را درمضمـون تاریخ و جامعه شناسی برای روزی دریافت کنند که درهمان روز بائیست امتحان صنفی را در مضمون ریا ضـی بگذرانند ، در آنصورت وظیفه خانگی را بـرای مضمون تـا ریـخ وجامعه شنا سی به سطح عـا لـی انجام داده نخواهند توانست .

دراثیر چند مشوره سود مند درارتباط به تحلیل وارزیابی درس خود تان وسایر دروس :

توانایی تحلیل درس به صورت آنی و یك باره به دست نمی آیــد. اگر یک معلم بعد از مشاهـــده درس معلم دیگری به صورت اجمالی چنین ارزیابی کرده میگوید: «ازدرست خوشم آمد .» ، « تشریح خوب بود.» وامثال اینها یا آنکه چنین(تحلیـــل) کاملاً بی تاثیر نیست اما بسیار مفیـد هم تمیبا شد . این مطلب را با یـد دقیقاً به خاطر داشت که اگــر در جریان درس فقط درس را شنیــــده ازآن یاد داشتهای برنداریم ، در آن صورت تحلیل وا رزیابی درست آن نه تنها از عهده معلم ، بلکه از عهده میتود یستهای با تجربه نیز به درستی بر نمیاید .

طرز یاد داشت گرفتن جهت تحلیل یك درس اختیار یست مثلاً ، میتوان یک ورق کاغذ را به دوحصه تقسیم کرده در جریان درس دریک حصه آن نظرات مثبت و در حصـــــه دیگرش نظرات منفی خود را تحریر کـــرد. مهم این است که قبل از رفتن بــــه درس بانیست عنوان درسرا دانست، برای آنکه بامتن و محتوای همــــان درس و همان فصل کتاب درسی آشنا شویم .

طرح تحلیل یك درس تاریخ میتواندا ینچنین باشد :

۱ ـ معلم و مضمون تاریخ تاچی اندازه توانسته اند ، دولت را رکــن ارگا نیك کورس عمومی ساخــــته و آنرا شامل سیستم کار بالای مفاهیم وتعریفهای تاریخی نمایند .

۲ ـ هدف هر درس درست تعیین شده است یا خیر ؟ محتوای ایــــد ـ یولوژیکی ، تیور یکـــی و اهمیت تربیتی درس تا کدام حداست ؟

۳ ـ معلم تا چی اندازه توانســـته است محتوای ایدیو لوژیکی ـ تیوریکی درس را آشکار سازد .

٤ ـ آیا مهمترین اصل و پرنسیب میتود تدریس تاریخ (نه حقایق بدون

تعمیم بندی و نه تعمیم بندی بدون تکیه بر حقایق) دراین درس رعایت شده است یاخیر ؟

۵ ـ آیا اشتبا هات ، منجملـــه اشتبا هات کروتو لوژیکی وفورموـ لبند یهای غیر دقیق در درس وجـود نداشته است ؟

٦ ـ شاگردان تاچی اندازه مستقلا نه در درس کار کرده اند ؟

۷ ـ در مجموع درس چگونه پیشرفته است و عناصر جدا گانـــه آن (سوال وجواب ، ارائه مواد جدید، وظیفه خا نگی وامثال آن) چطـــور پیش میر فت .

۸ ـ آیا حین تدریس هدف درس بر آورده شده است یا خیر ؟ چگونه میتوان آنرا ارزیابی کرد ؟ معلـــم ازموده میتواند همین طرح را بـرای تحلیل و ارزیابی درس خود نیز بـه کار ببرد .

سوالها و وظایف برای خواننده

۱ ـ چرامعلم هنگام رفتن به درس کتابچه یاد داشت داشته باشد ؟

۲ ـ در کدام موارد نمبر ندادن به شاگرد بهتر است و دلیل آن چیست؟

۳ ـ نمبر ندادن در جریان سوال وجواب چی اهمیت تربیتـــی دارد ؟ واضح سازید که چرا هنگام مطالعه وتحکیم مواد جدید نمبر داده نشود؟

٤ ـ نظر شما در مورد سلـوك ورفتار معلم حین تدریس چگونه است؟

۵ ـ چرا دادن وظیفه خانگی بـــه شاگردان بعداز ختم ساعت درسی و به عجله درست نیست ؟

٦ ـ اگر معلم هنگام دادن وظیفه خانگی به شاگردان پراگراف وصفحه مربوطه کتاب درسی را نام بگیردچی عیب و نقصی دارد ؟ اگرشما بجـای وی معلم میبو دید چی کاری میگردید؟

۷ ـ مطالب اساسی یرا که حیـن تحلیل درس دیگران (سایر معلمـان) به آن توجه و تعمق میکنید توضیح نمایید .

طبع اول
تعداد طبع (۵۰۰۰) جلد
دورهٔ استهلاک (۷) سال
مطبعه حزبی

آغاز پرو گرام جامعه شناسی به مثابه ختم درك فلسفی و تعمیم آنچه در دروس تاریخ وسایر مضامین آمو خته شده است، میبا شد. معلم باید به صورت روشن وواضح تفاوت این مضمون را با مضمون تاریخ خاصتاً در ار تباط متقابل میان مواردعملی وتیور یکی آنها درك کند .

جامعه شناسی در قدم اول تعمیم ونتیجه گیری تیور یکی آنچه راکه شاگردان در مضمون تاریخ در موردرشد وتکامل جامعه بشری آمو خته اند به عهده دارد . بناً دراین علم مثل تاریخ ودیگر مضامین حقا یق اساس وقا عده برای نتیجه گیری وتصمیم نیست. طور مثال ،نتیجه ـ گیری مبنی بر نا گزیر بودن بعضی رژیمها به انحطاط وذوال نزدشاگر- دان غیر از مطالعه مفصل مبا رزات آزاد یبخش ملی دریك کشور معین ویا گروپی از کشور ها حقا یق روشن ، قانع کننده وانکار ناپذ یر دیگری که شا گردان از مطا لعه دروس تاریخ ووضع موجود در دو ل مختلف جهان کسب کرده اند وهمچنان مواد تازه وجدید یکه از را دیو ، تلو یز یون ، رو زنامه ها ومجلات ومشا هدات شخصی به دست آو رده اند در ذهن آنها تشکل میکند که از باهم آمیختن آنها به آسانی میتوانند نتیجه گیری کنند .

معلم جامعه شناسی بر دا نشی که شاگردان از آموزش در وس تاریخ ، بیو لوژی ، کیمیا ، فز یك وسایر مضامین اندوخته اند وایـن اندوخته علمی به آنها در درك عـا لیترین قانو نمندی رشد و تکا مل جامعه وطبیعت کمك کرده است استفاده میکنند ، بدینتر تیب خصو- صیت تنظیم صحیح ومعقول درس جامعه شناسی عبارت ازپیو ند ارگا ـ نیك و همه جانبه آن با سایر مضامین مکتب بوده ، فعا لیتهای اجتماعی و مشاهدات شخصی شا گردان نیـز برآن موثر میباشد .

بعداز پیروزی انقلاب شکو همندثور نقش معلم در حیات اجتما عی کشور به صورت چشمگیری افزا یش یافته است . معلمان تاریخ وجامعه

شناسی در مکاتب مقام خاصی دارندزیرا آنها در دروس خویش اهدا ف
ح.د.خ.ا، و آرما نهای انقلاب ثوررا تبلیغ و ترو یج نموده به شا ـ
گردان محتوای قانون اسا ســـــی ج.ا ، وسیاست حـزب و دو لـــــت
را تشریح و توضیح مینمایند .

سطح ایدیا لو ژیک معلمان تـاریخ وجامعه شنا سی باید نهایت بلند
بوده وفا داری آنها به امر انقـــلاب باید نمو نه مثال برای نسل با لندهٔ
کشور باشد . سیمای اخلاقی آنهـا بی آلایش بوده ، فاصله بین گفتار
وکر دار شان موجود نباشد .

آنو قت است که ایشان نزد شاگردان خویش صاحب صلاحیت وقابـل
احترام میباشند .

مضامین تاریخ وجامعه شناســـی طبق معمول مورد علاقه شدید شاگرـ
دان میباشد . علاقه ودلچسپی شاگردان به ایـن مضمون وقتی از بیـن
میرود که معلم تاریخ ضعیف ودارای جهانبینی سیاسی وعلمی محدودبوده
از میتود تدریس آگاهی نداشــــته باشد . (درس وی خسته کن ،یکنواـ
خت، بدون تنوع ومشابه باهم میباشد) . اینگونه تدریس از علاقه و
دلچسپی شاگردان میکا هد چــــــه جوابگوی تقاضا های شان نمیبا شد

ما میدانیم که معلم درامر آموزش وپر ورش شا گردان نقش اساســی
دارد ، چه به هر اندازه ییکه کتاب درسی وسایر مأخذ علمی خوب باشد
بدون کلمات زندهٔ معلم ، بدون آوردن مثا لهای روشن وتو ضیحات لازم
آموزش وپرورش شاگردان باز هـم بی نتیجه میماند، وبالعکس درآنجاـ
ییکه معلم خاصتاً معلم تاریخ وجامعه شناسی از خصو صیات عالی مسلکی
وانسا نی برخوردار است قطع نظـراز اینکه مآخذ خوبی وجود دارد یا
ندارد علاقه شا گردان به این مضـا مین روز افزون میباشد .

•

سوالها و وظایف برای معلمان :

۱ـ چرا مسلک معلمی بسیار پــر مسولیت ومهم است ؟

۲ـ چرا معلم تاریخ و جامعه شناسی نقش خاصی در آموزش وپرورش اطفال دارند ؟ این نقش به صورت مشخص درچی چیزای خلاصه میگردد؟

۳ـ معلمان گرامی ! لطفاً این فریز یا جمله نامکمل را که قبلا خوانده اید «تاریخ عبارت از خاطره خلــق است ...» توضیح کنید .

٤ـ به نظر شما فرق عمده تاریخ از جامعه شناسی در چیست ؟

٥ـ چرا بدون ابراز کلمات زندهٔ معلم امر آموزش و پرورش حتی در صورت مو جودیت بهترین کتــاب درسی کم نتیجه میماند ؟

٦ـ معلمان مضامین تاریخ وجامعه شناسی دارای چی اوصافی باشنــد تا شاگردان شان بااین مضا میــن علاقه مند ترگردند؟

پرو گرامها وکتب درسی

قبل از شروع فعالیت پیدا گوژیك ، معلم بائیست باپرو گرامهــای تاریخ وجامعه شناسی آشنا گردد . پروگرامها توسط شعب ذیربط وزارت تعلیم و تربیه ج.ا، ترتیب و تهیــه شده توسط دپوهنی مطبعه به چا پ میرسد .

قبل از آغاز سال تعلیمی معلــم بائیست بصورت دقیق پرو گــرا ـ مهای تمامی مضامین وجمیع صنو ف مکتب را مطالعه کند .هر گاه معلــم مضمون تاریخ وجامعه شنا سی ییکه تنها در چند صنف دهم ، یازدهم و دوازدهم تدریس میکند باز هم اگــر پرو گرامهای تمامی مضامین رامطالعه کند ، خالی از مفاد نیست .

چرا اینکار ضروری پندا شــته میشود ؟ این کار امریست ضروری، زیرا معلم حتی در سطح عالی تعلیم وتربیت به تنهایی وبه صورت جدا ـ گانه تدریس نکرده بلکه او کور س مکمل و سیستماتیکی را پیش میبردو

کورس عبارت از سیستم تنظیم حقایق ومفاهیمی است که دانش ،مهارت وتجارب شاگردان را موازی با رشدوتکامل فکری شان تعمیق و تدقیق میبخشد . ایجاد چنین کورس کار دشوار وطولانی است . برای این کار در حدود پنج سال وقت لازم است. صرف با ایجاد کورسی که به اساس تجارب شخصی وخلاق همکاران ایجادشده ، معلم میتواند بگوید که او مسلکی است .

در پروگرامهای تعلیمی سابقه افغانستان نقش معلم‌مهم وبارزنبوده پروگرامهای درسی مکاتب شامل فهرست حقایق ، وقایع ، نامها وتاریخها به ترتیب کرونولوژیك بوده، بدین لحاظ معلم عادت کرده بود که در کار خویش بیش از هر چیزاز کتاب درسی پیروی کند . در حال حاضر ، برای معلمان محترم پروگرامهای جدیدی ترتیب شده است که از نگاه اهمیت وظیفه یی ومحتوای کتاب این پروگرامها ارزش خاصی دارند .

پروگرام (۱) عبارت ازسند رسمی‌ایست‌که در آن مسایلی گنجانیده شده است که در کورسهای مکاتب تدریس میشود . همچنان حجم مواد درسی در آن تعیین شده است .پروگرام به معلم کمك زیادی میکند .با تکیه به پروگرام معلم میتواند ازکتاب درسی حد اقل مواد لازم را انتخاب کرده یقین داشته باشد که این یا آن واقعه وفعالیت ، این و یاآن چهره تاریخی ، چگونه تفسیروتوضیح شود. به کمك پروگرام معلم می فهمد که کدام مفاهیم ومباحث در کورس جاری مهمتر است و چگونه کار میتودیك باآنها بائیست‌عیار میگردد .

پروگرامهای جدید درسی عموما دارای یادداشتهای توضیحی ایست که در آنها نقش ، مقام ووظایف‌هر کورس در سیستم آموزشی تاریخ وجامعه شناسی مشخص شده‌است . این یاد داشتهای توضیحی

(۱) پروگرام در این کتاب به نصاب تعلیمی گفته میشود . ادیتور

نه تنها خوانده میشود بلکه ، بارها باید آنرا هنگام آشنایی با هر مبحث وهر بخش ساختاری پرو گرام مطالعه ومرور کرد .

شما چند درس اولی تانرا تدریس خواهید کرداما بخاطر داشته باشید که آن دروس بائیست ازنگاه ارگانیك با تمامی دروس کورس تاریخ و جامعه شناسی که در صنف مربوطه تدریس میشود پیوند داشته باشند.

در پرو گرامها اندازه دانشی که قابل درك شاگردان میباشد تعیین شده است . با دانستن این مطلب که شاگردان دراین ویا آن صنف چی چیزا های‌را خوانده اند معلم میتواندهنگام مطالعه مباحث ومسایل جدیدتا اندازه یی بالای مواد قبلی اتکا کند . طورمثال ، هنگام مطالعه تاریخ افغا ـ نستان حین از بین رفتن نظام برده داری وپیدا یش نظام فیودالی ،معلم از دانش واند وخته شاگردان درمورد وقایع وپدیده های مهم عصر فیودالی ، خصو صیات اساسی نظا م فیودالی وتفاو تهای آن با نظام برده داری ، ماهیت دولتهای فیودالی ،وضع ومبارزه توده های مردم به خاطر آزادی واستقلال وسیعاً استفاده میکند. به همین ترتیب هنگام توضیح و تشریح تاریخ افغا نستان در صنوف هفتم ،هشتم ، نهم ، دهم ویازدهم معلم آن معلومات ابتدایی بیرا که شا گردان از مطالعه حکا یات از تاریخ میهن در صنف پنجم فرا گرفته اند بایـد درنظر بگیرد .

معلم باید به کتب درسی توجـه زیاد تر داشته باشد ،تابه پروگرام. درست نخواهد بود اگر مطالعه دقیق تمام کتب درسی از معلم مطالبـه گردد ،زیرا معلم به صورت عاد ی برای انجام این کار وقت کافی نخوا ـ هد داشت ،اما آشنا شدن معلم بامتن ومحتوای کتب درسی ،مواد میتود یك یعنی سیستم سوا لها ووظایف ،موادمستند ، نقشه ها ، رسمها، جداول کرونو لوژیك وغیره ، خصلت وطرز پیشکش کردن مواد تاریخی به شا ـ گردان برای هر معلم ضروری ولازمیست .متأسفانه درکشور ما تـا هنوز هم این مفکوره که کتاب درسی یگانه وسیله آموزش میخا نیکی درس

در خانه میباشد ، رواج دارد کــه معلمان ورزیده ومجرب مدتها قبل این عقیده را رد کرده اند .

کتاب درسی عبارت از کتاب اساسی کار شاگرد میباشد ، که از آن نه تنها مضمون تاریخ وجامعه شنــاسی فرا گرفته میشود ، بلکه شاگردان با مطالعه آن تجارب نهایت لازم وحیاتی را نیز به دست میارنــد . کتاب درسی جدید را مطالعه کرده به آن دقیق شوید ، زیرا این کتاب تنها حاوی متن وتصاویر نبوده بلکه کتابیست متشکل از متون، عکسها ، رسمها ،نقشه ها ،سوالها ،وظایف وسپارشها .رسمها وعکسهای این کتاب به وضاحت بیانگر مهمترین پدیــده‌های تاریخی ، رشد وتکامل نیــرو های مولده، مبارزه طبقاتی ، رشد وانکشاف فرهنگ جامعه برای شاگردان میباشد . طور مثال ، رسمها وعکسها «سلسله فیودالی» در کتاب درسی (تاریخ قرون وسطایی) برای صنف هفتم صرف به منظور تماشا وتزیین کتاب نبوده بلکــه برای تحلیل ساختار جامعه فیودالی میباشد .

در آخرین چاپهای کتب درسی طبق معمول اسناد تاریخــی ، بخشهای از ژستهای حقوقی مدارك، آثار اشخاص معروف سیاسی وغیره گنجانیده شده است . از معلمان محترم خواهشی ما این است که ضمن فعال ساختن صنف غرض کار با متن کتاب درسی وموادمیتودیك آن، از شاگردان بخواهند تا به مواد تاریخی از قبیل اسناد ،رسمها ،عکسها ،سیما ها وامثال آنها که در متن کتاب درسی شان آمده است عمیقاً بیاندیشند. بدینترتیب با تعقیب این کورس شاگردان نــه تنها مضمون تاریخ وجامعه شناسی را بهتر میاموزند بلکه در جریان کارهای مستقلانه به صورت فعال ومبتکر

را بالای محتوای مضمون جهت تدریس در مکتب کا فیست ؟ نظر خویش را
با دلایل ارایه نمایید .

۳ـ توضیح کنید که چرا میتودتدریس تاریخ علم عملیست ؟

٤ـ مضمون میتود تدریس تاریخ چیست ؟ (چی چیزی را به مثابهٔ علم
مورد مطالعه قرار میدهد ؟)

٥ـ در دست شما دو کتاب است. دریکی گفته شده است که چی چیزی
را به شاگردان در جریان درس بیاموزانید . در دیگری توضیح شده
است که چگونه این کار را به صورت بهتر انجام داده میتوانید .
اکنون شما تعیین کنید که کدام یکی از این دو کتاب ، خصلت میتود ــ
یک دارد وهم توضیح کنید که کتابی که در آن گفته شده است چی چیزی
را به شاگردان بیاموزانید .

(کتاب درسی) ازنگاه میتود یک مفید است یانه ؟

وزارت تعلیم و تربیه
ریاست تألیف و ترجمه

مشورتهای میتودیک

برای معلمان تاریخ و جامعه‌شناسی

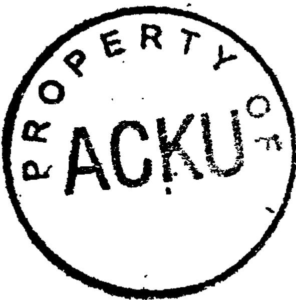
تألیف: دیپارتمنت تاریخ و جامعه‌شناسی

کابل - ۱۳۶۶

وزارت تعلیم و تربیه
ریاست تألیف و ترجمه

مشورتهای میتودیک

برای معلمان تاریخ و جامعه شناسی

تالیف : دیپارتمنت تاریخ وجامعه شناسی
مترجم : محمدشاکر (عمری)
ادیتور : دین‌محمد (مضطر)

۱۳۶۶

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمهٔ مو لف

معلمان گرامی !

این کتاب شمارا با اساسات میتود تدریس تاریخ در مکتب آشنـــا میسازد ودر آماده ساختن بـــرا ی پیشبرد دروس کمک کرده، امکـان ارتقای سطح مسلکی تانرا میســـرمیساز د. مطالعه این کتاب قطع نظر از سابقه کار شما در مکتب بـرا ی تان خیلی مفید خواهد بود .

شما میدا نید که معلم تار یـــخ مانند سایر معلمان حین فعالیتهـای تدریسی خویش از پلان درســـی، پرو گرا مها وکتب درسی یی که از طرف وزارت تعلیم و تربیه تهیـه شده است پیروی میکند . مضمـــون تاریخ که هم اکنون در مکاتب تـدریس میگردد، دربر گیرندهٔ مـــد ت زمان طولانی کرونو لو ژ یکـــی اززما نهای گذشته وحال بوده، شامل یك تعداد وقایع وحقایق تار یخـی ممالك وخلقهای مختلف جهان میبا ـ شد. فرا گیری چنین مو ضو عـات نهایت مشکل بوده معلم ، به ویـژه معلمی که تازه به کار تدریس آغازکرده باشد اکثرا هنگام آماده گـی برای تدریس وحین تعیین و تثبیت اهداف درس وطرح سوالات مشخصی که توجه شاگردان را با ید به درس جلب کند، دچار مشکلاتی میشـود. اگر معلم نکات عمده وبر جستـــه میتود تدریس تاریخ رابدا ند، هنگام

آماده گی وحین تدریس مضمـــو ن مذکور احساس مشکل نکرده ازتسلط بیشتر بالای درس بر خور دار خواهد بود .

میتود تدریس تاریخ عبـار ت از سیستم ، شیوه ها وروشها یی است که به کمک آنها معلم با شاگردا ن کار کرده ، مواد جدید را تشر یـح میکند ومنا قشه های لازمی را بـاشاگردان به خوبی وآسانی به پیش میبرد . باید گفت که ، متخصـــص هر رشته ، سامان آلات مورد نیـاز را باخود میدا شته باشد و بـدون داشتن این وسایل کارش راچنا نکه لازم است به پیش برده نمی تواند. طور مثال ، داکتر ، استسکـــو پ ، ترما میتر و فشار سنج را با خـــودمیداشته باشد وبدون آنها نمی تواند به تـداوی مر یـض بپـــر دا زد . وسایل کار معلم تاریخ عبارت ازفرا گرفتن میتود تدریس آن است کـه با دانستن میتود ، معلم میتوا نـــد برمشکلات درامر تدریس ایـــــن مضمون فایق آمده طرق وراه هـــای لازم راجهت فرا گیری اساسات علـم تاریخ ، قوانین رشد وتکامل جامعه بشری به سهو لت دریابد .

پندار اشتباه آمیز وجـــود دا ردکه ، شرط اساسی برای تدریس این ویاآن مضمون درمکتب ویا مو سسه تحصیلات عالی عبار ت از سطـــح عالی درس معلم یا استا د ، وحاکمیت کامل وی بالای اصل مضمون مـــورد نظر واجزای آن میباشد ، وا ضـح است ، که داشتن تحصیلات عا لی معلم درامر تدریس اهمیت زیـادی دارد، اما بعضاً چنین اتفاق میا فتـد که معلمی با آنکه مو ضو عـات را بسیار خوب مید اند ولی ، قادر به انتقال دانش خویش به شا گـردان نبوده ، نمی تواند بعضی مسا یـــل و مو ضو عـــــــا ت مهـــم را بـــه صــور ت سـا ده و رو شن توضیح وتشریح کند. اوموضو عات را طوری تشریح و توضیح میکنـد که برابر به سطح وسویه دا نش خودش میباشد ، ولی اطفال شـرح وتوضیح او را درك نکرده و نمـــی دانند که معلم بالای چی موضو عی صحبت میکند .

بنا بران معلم میتوا ند تحصیلات عالی داشته وسطح دانش ومعلومات وی بلند باشد . ولی بائیستـــی ،ازمیتود تدریس مضمو نش نیـــز آگاهی لازم داشته باشد، چه تنهـا معلم مجهز با میتود تدریس میتواند مو ضوعات مشکل درس را به صورت ساده برای شاگردان قابل فهم ساخته ، مفاهیم مغلق آنرا تفسیر نموده حوادث وپدیده های متضـــاد تاریخی را تشریح و توضیح کند .معلم با دانستن میتود تدر یـــس میتواند از مو ضوعات مفصل ومتنوع مواد لازمی ومهم آنرا به درستـــی بدون اشتباه تعیین و تشخیص داده انتخاب کند ، وهمین معلو مـــات فراهم آورده را در پروگرام درسی خود طوری میگنجا ندکه در وقـــت مساعد ویادر نظر گرفتن تسلســـل موضوعات وبا استفاده ازمیتود تدـ ریس به صورت سالم به اطفـــا ل انتقال میدهد .

میتود تدریس تاریخ : علم عملی (وابسته به فعالیت مشخص مسلکـی بوده، درخدمت آن مضمون میباشد)است. مضمون آن را پدیده هـــا و قانو نمند یهای پروسه آمو زش تاریخی تشکیل میدهد .

نقش میتود تدریس تاریخ آنست که معلم با فرا گرفتن آن درك میکند که چگونه ، به کمك کدام روشها، با استفاده از کدام وسایل وشیوه ها درك وفرا گیری حقایق تاریخی توسط شاگردان به صورت ساده ، آسان ، مشخص ، روشن ، واضح وقانـــع کننده صورت گرفته میتوا نـــد . چگونه این حقایق را شا گردان بـه خاطر سپرده ، از مزایای این حوادث چگونه در حیات روزمره استفـــا ده میکنند .

بدینترتیب معلمان محترم با خواندن این مقدمه شاید بدانند کـــه دانستن میتود تدریس تاریخ چـــی مفادی دارد. حال خود شانرا امتحـان کرده سعی کنندکه به سوالات ذیل پاسخ دهند !

۱ـ وظیفه اساسی میتود تدر یس تاریخ به نظر شماچیست ؟

۲ـ آیا برای یك معلم دا شتـن سطح عالی دانش و حاکمیت کا مـــل